

HET WETTELIJK STELSEL — BESTUURSBEVOEGDHEDEN EN SANCTIEREGELING

door

Hélène CASMAN
Docente aan de Vrije Universiteit Brussel

HOOFDSTUK I

HET BESTUUR VAN HET GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN

AFDELING 1

ALGEMENE GEGEVENS

1. GELIJKHEID VAN MAN EN VROUW

1. De regeling van het bestuur van het gemeenschappelijk vermogen is ongetwijfeld de materie waarbij het nieuwe recht het meest fundamenteel verschildt van het oude wettelijk stelsel. Het oude recht ging uit van de idee dat de gemeenschap een vermogensentiteit was die uitsluitend door de man beheerd werd (oud art. 1421).

Deze bepaling werd zo fundamenteel geacht voor het gemeenschapsstelsel, dat contractuele afwijkingen niet geoorloofd waren (oud art. 1388). Ten einde een eenheid van beheer te verwezenlijken, werd ook het beheer van de persoonlijke goederen van de vrouw aan de man toevertrouwd (oud art. 1428), met uitzondering evenwel van de haar op voorbehouden goederen toegekende bevoegdheid (oud art. 226 septies).

De nieuwe wet breekt radikaal met dit systeem. Elke echtgenoot bestuurt zelfstandig zijn eigen vermogen, onder het enig voorbehoud van de dwingende bepalingen van het primair stelsel. Het gemeenschappelijk vermogen wordt door beiden bestuurd. Hiervoor worden verschillende bestuursformules uitgewerkt, naargelang de aard van de goederen, de aard van de handelingen en de beoogde doelstellingen (zie verder).

(*) Voor de algemene lijn van de uiteenzetting en de meeste daarin gegeven interpretaties wordt in hoofddeel verwezen naar het werk CASMAN, H., en VAN LOOK, M., *Huwelijksvermogensstelsels*, Brussel, 1976 en in bijkomende orde naar TRAEST, G., CASMAN, H., en BOUCKAERT, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, T.P.R., 1976, blz. 775-993.

Telkens in de tekst niets is vermeld zijn de aangehaalde wetsartikelen deze van het B.W.

2. HISTORIEK

2. De nieuwe bestuursregeling inzake het gemeenschappelijk vermogen is niet gemakkelijk tot stand gekomen omdat hiervoor sterk uiteenlopende ideeën naar voren werden gebracht (1). Bij lectuur van de voorbereidende werken blijkt hoe langzaam de idee van een volledige gelijkbehandeling doorgedrongen is (2).

In het *ontwerp Vermeulen* (3) werd het bestuur van het gemeenschappelijk vermogen aan de man toevertrouwd. Bij overeenkomst kon dit evenwel tijdelijk worden opgedragen aan de vrouw. Voor de handelingen in het belang van de huishouding en de opvoeding van de kinderen kon zij alleen optreden; voor belangrijke handelingen werd het optreden van beiden vereist.

De *amendementen Wigny* (4) verwierpen elk overwicht van de man en gaven beide partners gelijke bevoegdheden. Hierbij werd uitgegaan van de overweging dat de gemeenschapsgoederen reeds tijdens het huwelijk toebehoren aan beide echtgenoten, die men werkelijke en gelijke bestuursbevoegdheden behoort toe te kennen. Als algemene regel gold dat elke echtgenoot afzonderlijk bestuursbevoegdheden kon uitoefenen, waardoor de andere gebonden was. Bepaalde goederen werden evenwel aan het uitsluitend bestuur van één echtgenoot toevertrouwd; voor belangrijke handelingen werd de toestemming van beide echtgenoten vereist.

De *Subcommissie* (5) kon zich met deze egalitaire bestuursregeling niet verzoenen. Zij sloot zich aan bij de kritiek die door de toenmalige minister van Justitie Vranckx werd geformuleerd, nl. dat door „een te grote bezorgdheid voor het beginsel van gelijkheid tussen de echtgenoten men te ver (is) willen gaan in het zoeken naar evenwicht en dat het systeem hierdoor niet doeltreffend zou werken”. Zij koos voor een formule waarbij de man bestuursbevoegdheid zou verkrijgen. Inspiratie werd daarvoor gezocht in de Franse regeling, zoals ingevoerd bij de wet van 13 juli 1965. Het bestuur kon weliswaar aan de vrouw worden opgedragen door een uitdrukkelijke verklaring, maar tijdens de besprekingen werd herhaalde-

(1) *Parl. St.*, Senaat, 1975-1976, Verslag nr. 683-2 door de Heer Hambye namens de Senaatscommissie voor Justitie, hierna te noemen *Verslag Hambye*, blz. 43.

(2) Zie voor de evolutie *Verslag Hambye*, blz. 44-55.

(3) *Parl. St.*, Senaat, 1964-1965, Wetsontwerp nr. 138, hierna te noemen *Ontwerp Vermeulen*. Het gemeenschapsstelsel was hierin slechts als bedongen stelsel geregeld.

(4) *Parl. St.*, Senaat, 1965-1966 nr. 281, Amendementen van de regering. Hierna te noemen *amendementen Wigny* p. 36.

(5) *Parl. St.*, Senaat, 1975-1976, Bijlage tot het verslag nr. 683-2 door de Heren Hambye, Van Laeys, Baert en Calewaert namens de Subcommissie voor Justitie van de Senaat, hierna te noemen *Verslag Subcommissie* blz. 145.

lijk beklemtoond dat het bestuur door de man de regel en het bestuur door de vrouw de uitzondering zou zijn (6).

Deze uitzondering diende te worden beperkt, o.a. door de aanstaande echtgenoten het recht te ontzeggen dit bestuur vóór het huwelijk reeds aan de vrouw op te dragen: aanstaande echtgenoten zouden immers te veel onder druk staan van de ouders waardoor „misbruik” kon ontstaan (7). De Subcommissie voerde wel enige nuancering in de bestuursregeling in. Voor handelingen in het belang van het huishouden werd de formule van het gelijktijdig bestuur gekozen (8); voor belangrijke handelingen deze van het gemeenschappelijk beheer (9), met verhaalsrecht bij ongewettigde weigering van toestemming. Zij werkte eveneens concrete voorstellen uit voor handelingen om niet (10), preventieve maatregelen bij beheersonbekwaamheid van een echtgenoot (11) en sancties bij overtreding van de voorgestelde bestuursregeling (12).

De *Senaatscommissie* heeft het residuaire bestuur van de man — dat door de Subcommissie in de aanhef van de afdeling, gewijd aan de bestuursregeling van het gemeenschappelijke vermogen, werd geplaatst — niet aanvaard (13). Zij wenste een egalitaire bestuursregeling in te voeren en had hiervoor de keuze tussen twee mogelijkheden, die bij amendementen werden ingediend (14).

Het eerste amendement ging uit van de idee dat echtgenoten afzonderlijke bestuurshandelingen mogen stellen, tenzij in limitatief opgesomde gevallen, waarbij de toestemming van de andere werd vereist; het tweede, van de idee dat ze steeds gezamenlijk dienden op te treden, tenzij in de gevallen waar de wet uitzonderingen voorziet.

Na een uitvoerige discussie, waarbij sommigen beklemtoonden dat gelijktijdig bestuur gevaarlijk is voor het gemeenschappelijk vermogen en voor de niet-beroepsactieve vrouw, terwijl anderen de nadruk legden op het feit dat het gezamenlijk bestuur een te grote rem vormt op de zelfstandigheid van elke echtgenoot, werd uiteindelijk beslist het gelijktijdig bestuur als regel in te voeren, maar met een uitgebreide (zij het beperkende) lijst van gevallen, waarvoor toestemming van beiden vereist is. Bestuurshandelingen i. v. m. een beroep zouden alleen door de beroepsac-

(6) *Verslag Subcommissie*, blz. 147.

(7) *Verslag Subcommissie*, blz. 151.

(8) *Verslag Subcommissie*, blz. 152-155.

(9) *Verslag Subcommissie*, blz. 155-172.

(10) *Verslag Subcommissie*, blz. 172-176; 195-199.

(11) *Verslag Subcommissie*, blz. 176-180.

(12) *Verslag Subcommissie*, blz. 180-195.

(13) *Verslag Hambye*, blz. 45.

(14) *Verslag Hambye*, blz. 45-46.

tieve echtgenoot kunnen gesteld worden. Deze regeling werd door beide Kamers zonder noemenswaardige discussie aanvaard.

3. BEGRIIP BESTUUR

a. Bestuur i.p.v. beheer

3. De wetgever spreekt niet meer van „beheer” zoals onder het oude recht, maar wel van „bestuur”. Ook hiermee wordt een breuk met het verleden duidelijk.

Onder het oude recht had de term „beheer” in het huwelijksvermogensrecht overigens een specifieke betekenis.

Terwijl in het gemeen recht onder beheersbevoegdheid wordt verstaan de bevoegdheid tot het stellen van „alle handelingen, zowel materiële als juridische, die nodig of nuttig zijn voor het behoud en de aspeculatieve vermeerdering van de waarde van het vermogen, evenals voor de redelijke vruchtdraging ervan” (15), waren de beheersbevoegdheden in het huwelijksvermogensrecht ruimer (16).

Ten aanzien van de gemeenschap kon de man niet als een beheerder in strikte zin beschouwd worden: zijn bevoegdheden waren immers niet tot het strikte „beheer” beperkt (term die weliswaar in art. 1421 gebruikt werd), maar omvatten ook belangrijke daden van beschikking. Alleen voor handelingen om niet legde de wet beperkingen op. De bevoegdheden van de man waren niet specifiek, maar evenmin absoluut: hun omvang en hun begrenzing werden bepaald door het doel waarvoor ze werden toegekend, nl. het belang van het gezin (17). Deze doelgebondenheid werd door de rechtspraak en rechtsleer meer en meer beklemtoond (18). Aldus kon de beheersbevoegdheid van de man gedefinieerd worden als een geheel van bevoegdheden die in het kader van de associatie van man en vrouw aan de man werden toegekend om goederen te beheren, erover te beschikken en ze te verbinden, en om rechtsgevolgen tot stand te brengen m.b.t. de goederenmassa (19).

De wetgever voert het gebruik in van een voor het huwelijksvermogensrecht nieuwe term, *het bestuur*, en geeft hiervan een wettelijke definitie die aan de vroegere interpretatie beantwoordt: het bestuur omvat alle

(15) VAN GERVEN, W., *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, I, Algemeen Deel, Antwerpen (1969), nr. 40.

(16) Ze waren ook verschillend naargelang het om het beheer over de gemeenschap of over eigen goederen van de vrouw ging.

(17) RENAULD, J., *Droit patrimonial de la famille*, I, *Les régimes matrimoniaux*, Brussel (1971), nr. 566.

(18) BAETEMAN, G., *De bekwaamheid en de bevoegdheid van gehuwden*, T.P.R., 1976, blz. 79 e.v.

(19) RENAULD, J., o.c., nr. 568.

bevoegdheden van beheer, genot en beschikking. Hiertoe hoort ook de bevoegdheid het gemeenschappelijk vermogen met schulden te belasten (20).

De term „bestuur” mag dus niet als synoniem van de term „beheer” in de gemeenrechtelijke (d.w.z. strikte) zin worden gezien. De wetgever gebruikt deze laatste term wel in vermelde zin in artikel 1417, tweede lid (zie verder).

b. Doelgebondenheid van het bestuur

4. Artikel 1425, tweede lid, bevestigt uitdrukkelijk dat de echtgenoten de hun toegekende bestuursbevoegdheid in het „belang van het gezin” dienen uit te oefenen. Hiermee wordt de stelling van rechtspraak en rechtsleer wettelijk bekrachtigd en zonder onderscheid op beide echtgenoten toepasselijk verklaard; de bevoegdheden (van de man in het oude wettelijk stelsel) zijn doelgebonden (21).

Deze bepaling werd aan de definitie van het begrip „bestuur” toegevoegd om duidelijk te beklemtonen dat de bestuursbevoegdheid niet willekeurig mag worden uitgeoefend, maar uitsluitend mag aangewend worden voor haar eigen finaliteit, nl. het belang van het gezin (22), dit wil zeggen de gezamenlijke belangen van de echtgenoten en hun kinderen.

De uitlegging en de daarop steunende praktische toepassing van dit begrip, in het bijzonder met betrekking tot de sanctieregeling, is niet eenvoudig.

Is het voldoende vast te stellen dat de echtgenoten bij de uitoefening van hun bestuursbevoegdheid *geen andere*, zelfs legitieme, belangen mogen nastreven dan deze van het gezin? Of moet men niet eerder zeggen dat de echtgenoten geen *egoïstische* doeleinden mogen nastreven bij de uitoefening van deze bevoegdheid (23)?

Dit zou dan betekenen dat handelingen die uitsluitend de persoon van de ene echtgenoot of van zijn familie baten, niet geoorloofd zijn, terwijl handelingen die in het belang van het persoonlijk vermogen van de echtgenoot zijn gesteld maar tevens het gemeenschappelijk vermogen onrechtstreeks ten goede komen, wel toegestaan zijn (verbetering van een eigen goed waardoor een meeropbrengst mogelijk wordt bijv.) (24).

(20) *Verslag Hambye*, blz. 56.

(21) DE PAGE, H., en DEKKERS, R., *Traité*, X, 1, nr. 510; RENAULD, J., *o.c.*, I, nr. 510; VIEUJEAN, E., *La sauvegarde des intérêts familiaux par l'épouse commune en biens*, R.C.J.B., 1964, blz. 111 tot 143, nr. 9.

(22) *Verslag Hambye*, blz. 56.

(23) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept leçons sur la réforme des régimes matrimoniaux*, Luik, (1976), blz. 65.

(24) Vgl. het begrip „schulden aangegaan in het uitsluitend belang van het eigen vermogen” (art. 1407, eerste lid B.W.).

Aan de rechtspraak is de moeilijke taak opgedragen de doelgebondenheid van de bestuursbevoegdheden te hanteren als criterium voor de beoordeling van de door een echtgenoot gestelde of voorgenomen handeling, wanneer de andere echtgenoot hiertegen een der door de wet voorziene maatregel vraagt. De uitgebreide sanctieregeling (25) wijst erop dat de echtgenoten tegenover mekaar verantwoording schuldig zijn voor al wat het bestuur betreft en aansprakelijk zijn voor de fouten die ze begaan in de uitoefening van hun bevoegdheden (26). Ik kom hierop terug bij de behandeling van de sanctieregeling.

Vooralsnog kan worden vastgesteld dat de nadruk die op de doelgebondenheid wordt gelegd vooral de geest weergeeft waarin de hervorming van de bestuursregeling werd doorgevoerd: het hele opzet was zowel de bekwaamheid en de volledige gelijkheid van de echtgenoten te verzekeren als de cohesie en de bescherming van het gezin te versterken.

De moeilijkheid om deze principes te verenigen in de technische bestuursregeling hoeft niet te worden benadrukt: ze blijkt voldoende uit de complexiteit van de verdere uiteenzetting.

c. Gediversifieerde bestuursregeling

5. De wetgever heeft de vroegere gecentraliseerde bestuursregeling vervangen door een systeem waarbij verschillende bestuurstechnieken worden aangewend. Deze werkwijze is niet eenvoudig, maar laat wel toe soepeler regelingen uit te werken die meer in overeenstemming zijn met moderne denkbeelden i.v.m. dat bestuur.

De specifieke regelingen zijn, zoals gezegd, gekozen in functie van de aard van de goederen, van de aard van de handelingen en van de finaliteit ervan.

De aard van de goederen: op bepaalde goederen worden aan de echtgenoten exclusieve bevoegdheden toegekend. Elk treedt niet enkel zelfstandig op, d.w.z. zonder medewerking van zijn mede-echtgenoot, maar deze laatste is tevens uitgesloten van de uitoefening van deze bevoegdheden. Deze regeling geldt o.m. voor wat de inkomsten betreft (art. 217 B.W.), de professionele goederen (art. 217 *in fine* B.W.), de depositorekeningen en in een gehuurde bankkluis opgeborgen goederen (art. 218 B.W.). Men spreekt van *alleenbestuur*.

(25) Zie verder, de opmerking is ontleend aan RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux* (Brussel, 1977) blz. 215.

(26) PIRSON, R., *Uiteenzetting gehouden op 26 november 1976 voor de Groep voor uitwisseling van ervaringen op juridisch gebied, Interbankendienst Brussel*, (1977), blz. 18/3.

De aard van de handelingen: bepaalde handelingen die het gemeenschappelijk vermogen zwaar, voor lange tijd kunnen belasten, of van aard zijn om de gezinsbestemming van dat vermogen aan te tasten, kan een enkele echtgenoot niet stellen; hij heeft de toestemming van de andere nodig. Men spreekt van *gezamenlijk bestuur*.

De finaliteit van de handeling (27): een derde regel inzake bestuur doorkruist de twee vorige; wanneer de handeling past in het kader van de uitoefening van het beroep van de echtgenoot die optreedt, of wanneer de handeling de belangen van het gezin dient, kan van de tweede regel (gezamenlijk bestuur) worden afgeweken, en wordt óf deze van het alleenbestuur (zie boven), óf deze van het gelijktijdig bestuur (zie verder) toegepast.

Als algemene en subsidiaire regel geldt ten slotte dat het gemeenschappelijk vermogen wordt bestuurd door de ene *of* door de andere echtgenoot, die de bestuursbevoegdheden alleen kan uitoefenen (art. 1416 B.W.).

Wanneer geen andere bestuursvorm door de wet is opgelegd kan zowel de ene als de andere echtgenoot afzonderlijk optreden en hierdoor de andere echtgenoot binden. Men spreekt van *gelijktijdig bestuur*. De residuaire aard van deze bestuursvorm geeft meteen ook een interpretatieregel aan (28). In geval van twijfel over de toepasselijke bestuursregel geldt het principe, nl. het gelijktijdig bestuur.

Naast deze grote categoriën van bestuursvormen, kan een bestuursbevoegdheid worden uitgeoefend op grond van een steeds herroepelijke lastgeving door de andere echtgenoot (art. 219 B.W.), of op grond van een rechterlijke machtiging die een echtgenoot vrijstelt van de vereiste toestemming van de andere (bv. art. 215 en 1420 B.W.) of hem de bestuursbevoegdheid van de andere geheel of gedeeltelijk opdraagt (bv. art. 220 en 1426 B.W.).

AFDELING 2

ALLEENBESTUUR

6. Het alleenbestuur is, zoals gezegd, de bestuursvorm waarbij een echtgenoot, met uitsluiting van de andere, een deel van het gemeenschappelijk vermogen bestuurt en dit deel ook kan verbinden. Deze bestuursvorm is

(27) RAUCENT, L., *Les régime légal: nature, répartition des biens entre les trois patrimoines, gestion et dissolution*, Ann. dr., 1977, blz. 193.

(28) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 216.

tegelijk een uitzondering op de regel dat het gemeenschappelijk vermogen gelijktijdig wordt bestuurd en op de regel dat elke echtgenoot afzonderlijk hetzelfde vermogen kan verbinden.

1. TOEPASSINGSGEBIED

7. In het *primair stelsel* komt de techniek van het privaat bestuur voor in artikel 217 B.W. (inning en besteding van inkomsten en bestuur van professionele goederen) en in artikel 218 B.W. (openen en besturen van een rekening of een brandkast). Hiervoor verwijs ik naar de uiteenzetting van Professor G. BAETEMAN die deze artikelen behandelde.

In het *wettelijk stelsel* vindt deze techniek zijn belangrijkste toepassing in artikel 1417. Volgens het eerste lid van dit artikel verricht de echtgenoot die een beroep uitoefent, de daartoe noodzakelijke bestuurshandelingen alleen. Wanneer het beroep door de twee echtgenoten gezamenlijk wordt uitgeoefend, is de bestuursautonomie van elke echtgenoot beperkt tot daden van beheer; voor andere bestuursdaden is beider medewerking vereist (art. 1417, tweede lid).

2. AFZONDERLIJKE BEROEPSUITOEFENING

a. Bestaansreden

8. Artikel 1417, eerste lid, heeft tot doel de beroepsactieve echtgenoot bestuursautonomie te verlenen voor de uitoefening van zijn beroep. Deze bestuursautonomie is vooral van belang voor echtgenoten die een beroep uitoefenen buiten het verband van een arbeidsovereenkomst (29) d.w.z. voor zelfstandigen en titularissen van vrije beroepen.

Voor handelingen i.v.m. een beroep is het immers onaanvaardbaar dat deze gesteld zouden kunnen worden door de echtgenoot die dit beroep niet uitoefent (bv. ingeval van gelijktijdig bestuur) of dat diens toestemming hiervoor zou vereist zijn (gezamenlijk bestuur). Hierdoor zou immers het principe uit het primair stelsel, dat elke echtgenoot zonder toestemming van de andere een beroep kan uitoefenen (zie art. 216), in het gedrang kunnen komen (30) en zou zowel de positie van de beroepsactieve man als van de beroepsactieve vrouw verslechteren (deze laatste beschikte onder het oude recht ook over een zekere autonomie door het stelsel van de voorbehouden goederen) (31).

(29) Verslag Hambye, blz. 57.

(30) Verslag Hambye, blz. 53.

(31) Verslag Hambye, blz. 52.

Anderzijds werd ook gesteld dat de beroepsactieve echtgenoot het gemeenschappelijk vermogen moet kunnen verbinden, daar dit voordeel haalt uit de winsten van het beroep (art. 1405, 1) en daar het vaak uitsluitend of overwegend uit baten van de beroepsactiviteit gevormd wordt (32). Indien alleen het vermogen van de beroepsactieve echtgenoot zou kunnen aangesproken worden zou diens beroepsactiviteit ernstig in het gedrang kunnen komen, o.m. wegens het daaruit voortvloeiend beperkt krediet. Het persoonlijk vermogen van de andere echtgenoot dient daarentegen beveiligd te worden. Dit probleem vond een oplossing in het beperkte verhaalsrecht voor professionele schulden (zie art. 1414, 3). Beroepsschulden kunnen echter volledig op het gemeenschappelijk vermogen worden verhaald, zodat een ander huwelijksvermogensstelsel soms meer aangewezen kan zijn (33). Indien het beroep echter uitgeoefend wordt in strijd met een rechterlijk verbod (op grond van artikel 216 § 1) blijven de beroepsschulden persoonlijk (art. 1407, 3), en kunnen ze slechts uitzonderlijk op het gemeenschappelijk vermogen verhaald worden (art. 1411).

b. Omvang van de bestuursautonomie

9. De bestuursautonomie van de beroepsactieve echtgenoot omvat twee aspecten die hier even in herinnering moeten worden gebracht. Ieder echtgenoot heeft het alleenbestuur over zijn professionele goederen (art. 217 B.W.), ongeacht of ze eigen of gemeenschappelijk zijn. Dit betekent dat hij met betrekking tot de goederen die rechtstreeks voor de uitoefening van zijn beroep zijn bestemd (34), alle handelingen van beheer, genot en beschikking kan stellen.

Onder professionele goederen worden begrepen, behoudens de gereedschappen en werktuigen (art. 1400, 6 B.W.), alle goederen die voor de uitoefening van het beroep dienstig zijn en op verantwoorde wijze zijn verkregen krachtens artikel 217 B.W. Dit aspect van de professionele bestuursautonomie volgt uit de bepalingen van het primair stelsel en primeert bijgevolg andersluidende bepalingen van het wettelijk stelsel. Met betrekking tot de gemeenschapsgoederen die niet tot professioneel gebruik zijn bestemd, heeft de beroepsactieve echtgenoot specifieke bevoegdheden. Deze bevoegdheden zijn ruimer dan de bevoegdheden die de andere echtgenoot op dezelfde goederen heeft maar toch ook niet even

(32) *Verslag Hambye*, blz. 54.

(33) *Verslag Subcommissie*, blz. 54.

(34) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 219.

uitgebreid als de bevoegdheden op hogervermelde professionele goederen. De bestuursautonomie wordt beperkt, enerzijds door de opgelegde algemene eerbied voor het belang van het gezin, maar anderzijds ook door het bijzondere vereiste van „noodzakelijkheid” voor de uitoefening van het beroep.

Wat omvat het begrip „noodzakelijkheid”?

Er dient *in concreto* rekening te worden gehouden, zowel met de normale uitoefening van het betrokken beroep, als met de verhouding tussen de uitgaven en de daardoor te verwerven inkomsten en met het gemeenschappelijk vermogen dat daardoor verbonden wordt. Betekent zulks dat een handeling die weliswaar nuttig of zelfs verantwoord is voor de beroepsuitoefening, niet aan het criterium van de noodzakelijkheid voldoet? Verschillende auteurs antwoorden hierop ontkennend. Zij menen dat zo'n enge interpretatie niet aan de bedoeling van de wetgever beantwoordt, en dat hij niets anders heeft gewild dan een verband te eisen tussen de handeling en het beroep (35). M.a.w. dat het voldoende is dat de handeling de beroepsuitoefening dient (36) opdat de beroepsactieve echtgenoot ze alleen kan stellen.

Het is ook waar dat in de parlementaire voorbereiding de termen „justifiés” en „nécessaires” beide in het Nederlands werden vertaald als „noodzakelijk”.

Toch meen ik dat de „noodzakelijkheid” in art. 1417 niet te breed mag worden uitgelegd. Het gaat hier immers om een uitzonderingsbepaling ten overstaan van het principe van het gezamenlijk optreden voor alle belangrijke handelingen. Overigens lijkt het mij niet helemaal correct te stellen dat een beperkende interpretatie de professionele onafhankelijkheid van de echtgenoten in gevaar brengt (37).

Artikel 1417 B.W. is immers enkel een aanvullende bepaling, ter vervollediging van artikel 217 dat werkelijk het zelfstandig optreden voor ieder beroepsactieve echtgenoot waarborgt. Het heeft tot doel de echtgenoot voor wie dat nodig is bevoegdheden te verlenen op andere gemeenschapsgoederen dan degene die krachtens het primair stelsel onder zijn exclusief bestuur zijn. Deze bijzondere bevoegdheden mogen niet verder worden uitgebreid dan nodig is.

(35) VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux, Recyclage Jeune Barreau, blz. 277: Prof. Vieujean hanteert in dit verband het begrip „oorzaak” en verwijst, *mutatis mutandis*, naar art. 2 Wb.Kh.

(36) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in Sept leçons, o.c., blz. 73, RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, o.c., blz. 220.

(37) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in Sept Leçons...o.c., blz. 73.

Een handeling die niet aan het criterium van de „noodzakelijkheid” voldoet kan niet door de beroepsactieve echtgenoot alleen worden verricht, maar vereist de toestemming van de andere. *In concreto* kan het daarbij alleen gaan om de handelingen-vermeld in artikel 1418, waarvoor de toestemming van de twee echtgenoten vereist is. Artikel 1416 kan immers niet residuair toegepast worden, daar men anders tot de absurde situatie zou komen dat bestuurshandelingen in verband met de uitoefening van het beroep even goed zouden kunnen verricht worden door de niet beroepsactieve echtgenoot als door degene die het beroep uitoefent (38). Onder voorbehoud dat de bestuurshandeling geschiedt in het belang van het gezin en dat ze noodzakelijk is, zijn alle handelingen geldig die uitsluitend gesteld worden door de echtgenoot die het betrokken beroep uitoefent.

Voorbeelden daarvan zijn:

— de uitoefening van het recht van voorkoop door de echtgenoot-landpachter, indien hij niet met de mede-echtgenoot uitbaat (39); de noodzakelijkheid van de verrichting kan blijken uit het feit dat de beëindiging van de pachtovereenkomst op korte termijn te vrezen valt indien een derde de gronden koopt (zie ook verder).

— het aangaan van een lening voor beroepsdoeleinden (40), zelfs met hypotheekverlening op een gemeenschappelijk onroerend goed, voor zover het niet om de gezinswoning gaat. Hoe zal in zo’n geval de noodzakelijkheid van de handeling blijken? De *practici* wordt aangeraden de partijen hierover niet op hun woord te geloven (41); volgens H. DUFaux moet de bewering dat de aanschaf geschiedt in het kader van de beroepsuitoefening en hiervoor noodzakelijk is „minstens als aannemelijk voorkomen, *rekening gehouden met de aard van het goed en de bedrijvigheid van de koper*. Doch meer kan van de notaris redelijkerwijze niet worden geeist” (42).

— de inbreng in een vennootschap van de persoonlijke handelsbedrijvigheid van een echtgenoot die in de op te richten vennootschap actieve

(38) In die zin ook VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in Recyclage J: Barreau, o.c., blz. 278.

(39) VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux, Recyclage Jeune Barreau, blz. 293.

(40) *Ibid.*

(41) *Ibid.*

(42) DUFaux, H., *Het statuut van de beroepsbedrijvigheid en van het professioneel patrimonium in het wettelijk huwelijksvermogensstelsel*, T.Not., 1977, blz. 102.

vennoot wordt(43), en dit m.i. ongeacht de vorm van de vennootschap (commanditair, onder firma, N.V. of P.V.B.A.), doch enkel indien de noodzakelijkheid voldoende blijkt.

Inbreng van goederen die reeds voor de beroepsuitoefening zijn bestemd (de zogeheten professionele goederen) kan steeds geschieden zonder tussenkomst van de andere echtgenoot, op grond van artikel 217 B.W. Voor andere gemeenschapsgoederen zal de noodzakelijkheid van de inbreng moeten worden aangetoond, zoniet zullen de bepalingen van artikel 1418 gelden(44).

Betwist wordt of ook de verkrijging van een handelszaak, door een echtgenoot die met dergelijke uitbating wil beginnen, als „noodzakelijk” voor de uitoefening van zijn beroep in de zin van artikel 1417, eerste lid B.W. kan worden beschouwd. De echtgenoot moet immers de uitoefening van zijn beroep nog *aanvatten* (45). Toch menen sommige auteurs dat de professionele autonomie van de echtgenoot hem ook de bevoegdheid verleent om een handelszaak, waar hij zijn beroep van *gaat* maken, te verkrijgen(46). In het licht van wat hoger werd gezegd over het aanvullend karakter van de afwijkende bevoegdheden zoals bepaald in artikel 1417, komt het mij echter voor dat zo’n verkrijging wel de toestemming van de andere echtgenoot vereist, omdat de toevoeging in artikel 1418 van het lid 1 b) precies werd ingelast om het gemeenschappelijk vermogen tegen zulke financiële risico’s te beschermen.

Blijft uiteraard volledig uit de sfeer van de bestuursautonomie gesloten, de vervreemding en de hypotheekverlening met betrekking tot de gezinswoning, ook al is de handeling noodzakelijk voor de uitoefening van het beroep (art. 215 B.W.). De enige uitzondering op de absolute bescherming van de gezinswoning betreft de handelshuur en de pachtovereenkomst, die wel onder het alleenbestuur van de beroepsactieve echtgenoot kunnen vallen.

(43) DUFAUX, H., o.c., *T.Not.*, 1977, blz. 104.

(44) Vgl. evenwel CALLENS, M., in *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, v.z.w. Broederschap van West-Vlaamse Notarissen, Brugge 1977, blz. 64-65. Volgens deze auteur valt inbreng in een P.V.B.A. of een N.V. altijd buiten het toepassingsgebied van art. 1417, 1° B.W. omdat in deze vennootschappen de vennoot geen koopman is. Doch daar ligt m.i. het wettelijk criterium niet, wel in de noodzakelijkheid t.o.v. het uitgeoefende beroep. En de noodzakelijkheid kan gepaard gaan met een wijziging van de professionele hoedanigheid van handelaar in vennoot.

(45) In die zin ook RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 219.

(46) VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, blz. 292-293: „Aussi bien l’article 1417 s’applique du premier au dernier acte de la profession”. Volgens Professor Vieujean geldt artikel 1418, 1 b) enkel wanneer de echtgenoten samen hetzelfde beroep uitoefenen, en voor dat geval bestaat er al artikel 1417, tweede lid.

3. GEZAMENLIJKE BEROEPSUITOEFENING

10. Wanneer echtgenoten samen eenzelfde beroep uitoefenen, kan elk van hen enkel de handelingen van *beheer* afzonderlijk stellen. Voor alle andere handelingen die betrekking hebben op dat beroep is beider medewerking vereist. Naargelang het gaat om beheer of niet vallen deze handelingen dus onder het gezamenlijk of onder het gelijktijdig bestuur. We komen verder op deze begrippen, beheer en medewerking terug. De vraag die hier moet worden beantwoord is wanneer sprake is van uitoefening van eenzelfde beroep door beide echtgenoten.

Dit begrip kan inderdaad tot interpretatiemoeilijkheden aanleiding geven indien beide echtgenoten weliswaar bij hetzelfde beroep betrokken zijn, maar in een andere hoedanigheid, bv. indien een echtgenoot titularis is en de andere hem bij de beroepsuitoefening bijstaat. Voorbeelden: de apotheker die door haar man geholpen wordt; de landbouwer wiens echtgenote het bedrijf mede uitbaat; de winkelier wiens echtgenote de klanten bedient maar die niet als handelaarster in het handelsregister is ingeschreven, enz...

In de voorbereidende werken is dit probleem niet aan bod gekomen, zodat de rechtspraak hierop een oplossing zal dienen te vinden. Rekening moet m.i. worden gehouden met de effectieve activiteit, eerder dan met beroepskwalificatie of titel. Enerzijds sluit de vereiste van wettelijke kwalificaties (bekwaamheidsattest bijvoorbeeld), of van bepaalde pleegvormen (inschrijving in het handelsregister) op zichzelf de gezamenlijke uitoefening niet uit⁽⁴⁷⁾ — hoewel uitzondering moet worden gemaakt voor sommige beroepen zoals die van arts, advocaat, notaris —; maar anderzijds is er ook een zekere graad van samenwerking vereist, zodat de in ondergeschikt verband geboden *hulp* niet als samenwerking kan worden beschouwd.

AFDELING 3

GEZAMENLIJK BESTUUR

11. De medewerking dan wel de toestemming van beide echtgenoten wordt vereist, zoals gezegd, voor al de handelingen die niet van beheer zijn wanneer de echtgenoten samen hetzelfde beroep uitoefenen, en voor een reeks handelingen die zijn opgenomen in de artikelen 1418 en 1419. Hier worden terzijde gelaten de bepalingen van het primair stelsel die het gezamenlijk optreden van de echtgenoten opleggen.

⁽⁴⁷⁾ Vgl. GITS, A. en LETERNE, B., *Verslag van de studiedag Nieuw Huwelijksvermogensrecht*, Jura Falconis, 1976, blz. 236 nr. 16.

1. GEZAMENLIJKE BEROEPSUITOEFENING

12. In verband met de gezamenlijke beroepsuitoefening dienen nader te worden toegelicht, de begrippen „medewerking” en „andere handelingen dan van beheer”.

a. Medewerking

13. Bij de bespreking van artikel 1417, tweede lid, werd dit begrip niet nader gepreciseerd. Dit gebeurde wel bij de bespreking van artikel 1418, waar dit begrip aanvankelijk verkozen werd teneinde duidelijk te onderlijnen dat beide echtgenoten dienen op te treden en aanwezig te zijn bij een akte(48): een eenvoudige toestemming of een akkoord achteraf zouden dus niet voldoende zijn.

Toch menen wij dat het begrip „medewerking” in artikel 1417 niet in deze enge zin begrepen mag worden. Het toepassingsgebied van art. 1417, tweede lid, zal voor talrijke bestuurshandelingen samenvallen met artikel 1418, waar een eenvoudige toestemming voor tijdens of na de handeling (bijv. bekrachtiging achteraf) volstaat (zie verder commentaar bij artikel 1418). Het gaat niet op de „medewerking” in strikte zin te vereisen voor bestuurshandelingen die buiten het kader van de beroepsuitoefening door elke echtgenoot afzonderlijk kunnen worden gesteld en slechts een „toestemming” voor bestuurshandelingen die door de wetgever zo belangrijk worden geacht dat hiervoor van het principe van het gelijktijdig bestuur dient te worden afgeweken.

Een tweede argument voor deze interpretatie kan gevonden worden in de tekst van het toepasselijke artikel 1420, waarin, met verwijzing naar artikel 1417, zonder meer van een toestemming sprake is.

b. Andere handelingen dan die van beheer

14. De negatieve uitdrukking van de wetgever valt op. Hoe moet die term beheer hier worden uitgelegd? In tegenstelling tot beschikking en genot, voortgaande op de definitie die in artikel 1415 wordt gegeven? Waarschijnlijk niet, want waarom zouden daden van genot en bewaring niet kunnen worden gesteld waar daden van beheer wel toegestaan zijn? Of is het beheer hier bedoeld in tegenstelling tot de in artikel 1418 opgesomde handelingen? Neen; deze opsomming is te eng en onvolledig: ze laat de normale uitoefening van het beroep niet toe(49) en kan evenmin alle uitzonderlijke handelingen aan de gezamenlijke bevoegdheden van de echtgenoten onderwerpen(50).

(48) *Verslag Subcommissie*, blz. 160.

(49) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, o.c., blz. 222.

(50) RAUCENT, L., *l.c.*

De wetgever heeft eerder bedoeld het begrip „beheer” te gebruiken als omvattend alle handelingen die, rekening houdend met de aard en de omvang van het beroep als normale dagelijkse handelingen beschouwd kunnen worden. Aldus kan in een bedrijf met een aanzienlijke personeelsbezetting de aanwerving van een bijkomend personeelslid als een daad van beheer worden beschouwd, de aanwerving van een eerste personeelslid in een zuiver familiebedrijf daarentegen niet.

2. GEZAMENLIJK BESTUUR (ARTIKEL 1418-1419).

15. In de artikelen 1418 en 1419 worden een aantal handelingen opgesomd waarvoor in principe de toestemming van beide echtgenoten vereist is, omwille van het zwaarwichtig karakter van deze handelingen.

Uitzonderingen op deze algemene regel vloeien voort uit de bestuursautonomie in het kader van de beroepsuitoefening (art. 1417) en uit een rechterlijke machtiging op grond van artikel 1420 (zie verder).

De opsomming is moeizaam tot stand gekomen; zij vormt immers een belangrijke uitzondering op het principe van het gelijktijdig bestuur van het gemeenschappelijk vermogen (51).

a. Toestemming: begrip en modaliteiten

16. De artikelen 1418 en 1419 stellen dat de opgesomde rechtshandelingen alleen kunnen worden verricht met toestemming van beide echtgenoten. Aan het voorschrift van deze artikelen is voldaan indien een van de echtgenoten het initiatief tot een bepaalde handeling neemt en de andere hiermee instemt. Een persoonlijk optreden van beide echtgenoten is niet vereist: dit blijkt duidelijk uit de parlementaire voorbereiding. Aanvankelijk werd immers de term „medewerking” gekozen (vgl. artikel 577 i.v.m. medeëigendom), om te onderlijnen dat een persoonlijk optreden van beide echtgenoten vereist is en dat zij bij de akte aanwezig dienen te zijn (52). Dit begrip werd nadien afgewezen en vervangen door de term „toestemming”.

In alle gevallen waar de toestemming van beide echtgenoten wordt vereist, heeft het gezamenlijk bestuur tot gevolg dat beide echtgenoten ook persoonlijk gebonden zijn: de drie vermogens staan borg voor de uit de gezamenlijk gestelde handeling ontstane schuld.

Is de toestemming niet wettelijk vereist maar wordt ze toch gegeven, bijvoorbeeld op aandringen van de mede-contractant, dan brengt zulks in

(51) *Verslag Subcommissie*, blz. 158-162 en 172-176; *Verslag Hambye*, blz. 47-55 en 57-61.

(52) *Verslag Subcommissie*, blz. 160.

de regel ook de gehoudenheid van de drie vermogens mee (53), tenzij de echtgenoot die zonder wettelijke noodzakelijkheid heeft ingestemd in de akte verklaard heeft zich niet persoonlijk te verbinden.

In dat geval heeft zijn instemming alleen tot gevolg dat hij de geldigheid van de handeling ten opzichte van het gemeenschappelijk vermogen erkent (53bis). De niet persoonlijke verbintenis kan niet worden vermoed: in de akte moet hieromtrent een ondubbelzinnige verklaring worden opgenomen.

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd gepreciseerd dat de toestemming zowel op het ogenblik van de handeling als naderhand, in de vorm van een instemming of een bekrachtiging (54), kan worden verleend. Hierbij werd vooral aan de hypothese van sterkmaking gedacht (art. 1120 B.W.).

De toestemming tot een bepaalde handeling kan, en zal uit het oogpunt van de notariële praktijk ook bij voorkeur, *op voorhand* worden gegeven in authentieke of onderhandse vorm. Zo volstaat een algemene toestemming met een „aankoop” niet, maar dienen ook het voorwerp van deze aankoop en de modaliteiten ervan (bv. maximum-prijs) aangeduid te worden, teneinde te beletten dat het voorschrift van artikel 1418 (dat van dwingend recht is) omzeild wordt en derden niet over voldoende rechtszekerheid beschikken. Om deze redenen volstaat een stilzwijgende toestemming in de regel niet.

De meest betrouwbare vorm van toestemming is uiteraard de persoonlijke aanwezigheid bij het verlijden van een bepaalde akte. De aanwezigheid kan evenwel niet steeds vereist worden. De derden dienen in elk geval, vooraleer ze met één echtgenoot alleen handelen, diens huwelijksvermogensstelsel te onderzoeken en zich ervan te vergewissen of de echtgenoot voor de beoogde handeling de toestemming van de andere echtgenoot verkregen heeft, of deze niet behoeft omdat de handeling noodzakelijk is voor zijn beroepsuitoefening (art. 1417) of alleen betrekking heeft op zijn persoonlijk vermogen.

Voor de meeste in de artikelen 1418 en 1419 opgesomde handelingen is een authentieke vorm vereist. Daarom is het de bijzondere taak van de notarissen om er de aandacht op te vestigen dat de toestemming van beide echtgenoten vereist is. Zij zullen hun medewerking aan het verlijden van een akte moeten weigeren indien een van de echtgenoten niet aanwezig of

(53) Artikel 1408; zie ook VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, blz. 280.

(53bis) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 277.

(54) *Verslag Hambye*, blz. 57.

behoorlijk vertegenwoordigd is(55), of indien diens toestemming niet duidelijk blijkt.

De bijzondere problemen die zich in dat verband kunnen voordoen, evenals degene die het gevolg zijn van de beperkte handelingsbekwaamheid (ontvoogde minderjarige) of van de handelingsonbekwaamheid van een echtgenoot, worden hierna besproken.

b. Toepassingsgebied

17. De rechtshandelingen waarvoor de toestemming van beide echtgenoten vereist is, worden in de artikelen 1418 en 1419 limitatief opgesomd. Als uitzonderingen op de regel van het gelijktijdig bestuur dienen zij beperkend te worden geïnterpreteerd, ook al zou de voorgenomen bestuurshandeling voor de niet-contracterende echtgenoot „gevaarlijker” (56) zijn dan de handelingen in deze artikelen opgesomd. Uitzondering dient te worden gemaakt voor de hypothese van een gezamenlijke beroepsuitoefening, waar steeds de toestemming van beide echtgenoten vereist is indien de handeling niet als een daad van beheer kan worden beschouwd (zie hoger).

Artikel 1419 heeft uitsluitend betrekking op beschikkingen onder leven-den om niet. Het artikel 1418 daarentegen omvat een aantal handelingen van uiteenlopende aard. Daar deze het gemeenschappelijk vermogen niet alle op dezelfde ingrijpende wijze belasten worden zij door de wetgever, met het oog op een eventuele nietigverklaring (art. 1422), in twee categorieën ingedeeld. Artikel 1418, 1 bevat de handelingen die steeds kunnen worden nietigverklaard indien zij verricht werden zonder toestemming van de andere echtgenoot; artikel 1418, tweede lid, deze waarvoor een benadeling dient te worden bewezen(57).

1° Verkrijging, vervreemding, of bezwaring met zakelijke rechten van voor hypotheek vatbare goederen (art. 1418, 1, a).

18. *Voor hypotheek vatbare goederen.* In de oorspronkelijke opstelling van artikel 1418 was er sprake van „onroerende goederen”, maar deze woorden werden vervangen door „voor hypotheek vatbare goederen” om ook de zee- en binnenschepen in de tekst te begrijpen(58).

Hierdoor sloot men echter de onroerende goederen en rechten uit die niet vatbaar zijn voor hypotheek, met name de zakelijke rechten van gebruik of

(55) *Verslag Hambye*, blz. 59.

(56) *Verslag Hambye*, blz. 50.

(57) *Verslag Hambye*, blz. 58.

(58) Vgl. art. 21 Boek II W.Kh. en zie *Verslag Hambye*, blz. 48.

van bewoning en onroerende vorderingen (59). Ieder der echtgenoten kan dus, afzonderlijk optredend, de niet voor hypotheek vatbare onroerende goederen op geldige wijze verkrijgen; hetzelfde geldt voor de vervreemding van deze goederen, voor zover althans de vervreemding niet neerkomt op het bezwaren van een goed van de gemeenschap met zakelijke rechten (zie verder).

Geldt het vereiste van artikel 1418 ook voor onroerende goederen door bestemming? De vraag vertoont vooral belang voor de vervreemding. Is het goed nog aan zijn bestemming onderworpen op het ogenblik van de verkoop dan is het onroerend en moeten beide echtgenoten toestemmen, tenzij de verkoop een noodzakelijke bestuurshandeling is in het kader van de beroepsuitoefening; is de bestemming vooraf door een echtgenoot gewijzigd, dan is het goed niet meer onroerend en kan ieder van de echtgenoten tot verkoop overgaan (60).

19. Verkrijging. Hiermee worden alle verkrijgingen onder bezwarende titel bedoeld, althans voor zover ze betrekking hebben op goederen die tot het gemeenschappelijk vermogen zullen behoren. In de regeringsamendementen en het verslag van de Subcommissie was voor verkrijgingen geen toestemming van beide echtgenoten vereist. De Senaatscommissie heeft deze bestuurshandeling eraan toegevoegd (61), omdat zij voor de meeste echtgenoten een belangrijke en doorgaans uitzonderlijke handeling is, en omdat zij het gemeenschappelijk vermogen weliswaar verrijkt maar toch ook belast, indien de aanschaf in slechte financiële voorwaarden geschiedt of een lening tot gevolg heeft. Hieruit werd afgeleid dat de vereiste van dubbele toestemming minder gegrond voorkomt in geval van kontante betaling (62). Maar er werd ook gesteld dat de aankoop van een onroerend goed, waarbij in eerste instantie aan een woning werd gedacht, in overeenstemming dient te zijn met behoeften van het gezin en de wensen van beide echtgenoten (63).

De regeling van artikel 1418 geldt enkel voor de gemeenschappelijke goederen. Eigen goederen vallen onder de regels van alleenbestuur zoals vermeld in artikel 1425. Dit is onder meer het geval voor de verkrijging

(59) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977, blz. 78.

(60) Zie RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 231.

(61) *Verslag Hambye*, blz. 47 en 52.

(62) VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, blz. 288. RAUCENT, L., *Le régime légal: nature, répartition des biens entre les trois patrimoines, gestion et dissolution*, Ann.dr. 1977, blz. 199.

(63) Zie de verklaringen van de Senatoren Staels-Dompas en Goor-Eyben, *Parl. Hand.*, Senaat, 1975-76, 28 april 1976, blz. 1970.

van een toebehoren van een eigen onroerend goed (art. 1400, 1), het aandeel door een der echtgenoten verkregen is een onroerend goed waarvan hij reeds mede-eigenaar is (art. 1400, 4), de verkrijging van onroerende goederen of rechten die door zaakvervanging in de plaats treden van eigen goederen, alsook de goederen verkregen door wederbelegging (art. 1400, 5).

Vereist de vervroegde wederbelegging ook de toestemming van beide echtgenoten? De vraag is omstreden.

Naar de letter van de wet (art. 1403) wordt het goed als gemeenschapsgoed verkregen en valt het enkel in het eigen vermogen van de echtgenoot vanaf het ogenblik dat hij meer dan de helft van de prijs heeft terugbetaald (voor zover dit geschiedt binnen de twee jaar sedert de aankoop). De verkrijging als gemeenschapsgoed kan niet geschieden dan met toestemming van de andere echtgenoot (64).

Volgens Professor Raucent geldt artikel 1403 enkel tegenover derden; in de onderlinge verhoudingen tussen de echtgenoten is naar zijn mening het goed meteen eigen, onder de ontbindende voorwaarde van niet-tijdige terugbetaling (65). Maar ook Professor Raucent raadt de practici aan de echtgenoot die verklaart een onroerend goed te kopen om te dienen als vervroegde wederbelegging, niet alleen te laten optreden (66).

De openbare verkopen zijn uit het toepassingsveld van artikel 1418 niet uitgesloten; een amendement (67) werd ingediend om het vereiste van toestemming voor dat geval op te heffen, maar het werd verworpen (68): aan de notarissen werd de zorg opgedragen de nodige voorzorgsmaatregelen te treffen (69).

Aan de bieder die zonder zijn mede-echtgenoot aanwezig is op de laatste zitdag mag worden toegewezen indien hij verklaart te kopen in eigen naam en voor persoonlijke rekening, of indien de verkrijging een noodzakelijke handeling blijkt te zijn in het kader van zijn beroepsuitoefening.

Indien de koper evenwel voor rekening van het gemeenschappelijk vermogen wil kopen moet de toestemming van de niet aanwezige mede-echtgenoot worden aangetoond. Verschillende mogelijkheden zijn door de commentatoren reeds voorgesteld

(64) RENARD, C., *Le régime légal : la gestion*, in *Sept leçons...* blz. 79. WERDEFROY, F., *Het nieuwe huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, *T.Not.*, 1977, blz. 79-81.

(65) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 142-143.

(66) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 231.

(67) Amendementen De Stexhe, *Parl. Besch.* Senaat, 1975-1976, nr. 683/9, 28 april 1976.

(68) *Parl. Hand.* Senaat, 1975-1976, 28 april 1976, blz. 1969-1970.

(69) Senator Pierson heeft verklaard: „C'est un problème d'ordre technique auquel il suffira de trouver une solution. L'imagination peut y pourvoir” (*Parl. Hand.* Senaat, 1975-1976, 28 april 1976, blz. 1969-1970)...

— volmacht. M.i. past het hier eerder te blijven spreken van toestemming, omdat iedere echtgenoot een persoonlijk recht heeft om te waken over de gezinsbelangen en dit recht moet uitoefenen door toestemming te verlenen of te weigeren voor iedere handeling die de mede-echtgenoot wil stellen(70). Dit persoonlijk recht draagt de echtgenoot niet over aan een volmachthouder: hij moet *zelf* oordelen of hij met de handeling instemt of niet; wel kan hij desgevallend zijn toestemming laten uiten door een derde (of door de mede-echtgenoot) aan wie hij hiervoor opdracht geeft. Hiermee wordt benadrukt dat de echtgenoot die niet aanwezig is bij het verlijden van de akte of de ondertekening van het proces-verbaal geen vage opdracht kan geven, maar zelf met een bepaalde handeling, die naar voorwerp en modaliteiten voldoende gepreciseerd is, moet instemmen. Een derde kan in zijn naam zijn goedkeuring mededelen, niet in zijn naam goed- of afkeuren. Spreekt men van een gewone „volmacht”, dan zou deze ook in algemene bewoordingen kunnen zijn uitgedrukt (vgl. art. 1988 B.W.) en zo zou het vereiste van artikel 1418 (dat van dwingend recht is) worden omzeild.

Is dan wel vereist dat de vooraf gegeven toestemming in een geschrift wordt vastgesteld? Neen: het vereiste van toestemming is geen voorwaarde voor het bestaan van de handeling(71).

De instrumenterende notaris zal weliswaar voldoende zekerheid wensen te hebben, hetzij door een authentieke toestemming (die aan de akte kan worden gehecht), hetzij door een onderhandse toestemming (indien de akte daarnaar verwijst, moet de echtgenoot dan tevens verklaren te handelen als zaakwaarnemer of sterkmaker voor zijn mede-echtgenoot, zo niet wordt de overschrijving door de hypotheekbewaarder geweigerd)(71bis).

Werd de toestemming niet vooraf gegeven, dan staan nog mogelijkheden open om de bevestiging achteraf te bekomen en de risico's van vernietigbaarheid uit te sluiten:

— bevestiging door de mede-echtgenoot, in een onderhandse of authentieke akte. Indien deze akte opgemaakt is in authentieke vorm is zij principieel niet vatbaar voor overschrijving, maar in de praktijk wordt hij door de hypotheekbewaarders aangenomen(72).

(70) TRAEST, G., CASMAN, H., en BOUCKAERT, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht, de wet van 14 juli 1976*, T.P.R., 1976, blz. 902 en voetnoot 5.

(71) Zie verder art. 1422 B.W.; zie ook WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977, blz. 79-80.

(71bis) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, 1977, T.Not., 1977, blz. 79-80.

(72) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, 1977, T.Not., 1977, blz. 80.

— definitieve toewijzing onder voorbehoud van instemming van de verkopers(73), die dan nog de gelegenheid hebben zich zowel van de solvabiliteit als van de dubbele toestemming van de echtgenoten te vergewissen.

Ook bij verkoop van landeigendommen dient de notaris voorzichtig te zijn. Hij zal niet alleen de pachter maar ook diens mede-echtgenoot hiervan op de hoogte stellen en deze aansporen de verkoop bij te wonen. Bij de toewijzing wordt immers uitdrukkelijk aan de pachter gevraagd of hij het recht van voorkoop wil uitoefenen.

Indien hij dit wil doen met gemeenschappelijke gelden is de toestemming van de andere echtgenoot vereist, tenzij hij zou kunnen aantonen dat de aankoop noodzakelijk is voor de uitoefening van zijn beroep. Indien het landbouwbedrijf door beiden geëxploiteerd wordt, ook al staat de pacht-overeenkomst alleen op naam van één echtgenoot, is de toestemming van beide echtgenoten steeds vereist (art. 1417, tweede lid). Bij de meeste landbouwbedrijven is dit het geval daar man en vrouw doorgaans samen het bedrijf uitbaten.

20. Vervreemding. De toestemming van beide echtgenoten is eveneens vereist bij vervreemding van hogervermelde onroerende goederen. Hiermee worden alle vervreemdingen onder bezwarende titel bedoeld: verkoop, ruil, afstand, enz... (74).

Volgens Professor Pirson (75) valt ook de materiële vernieling onder het begrip vervreemding: de toestemming van beide echtgenoten is vereist voor de afbraak van een onroerend goed.

In geval van gedwongen verkoop ingevolge uitvoerend beslag op onroerend goed, moeten ook beide echtgenoten bij de procedure worden betrokken (76). Hetzelfde geldt inzake onteigening.

Artikel 553 (nieuw) van de faillissementswet voorziet evenwel in een bijzondere regeling, in die zin dat de „voorafgaande toestemming van de andere echtgenoot noch de rechterlijke machtiging” vereist zijn voor de verkoop van de onroerende goederen uit het gemeenschappelijk vermogen van de gefailleerde echtgenoot.

Uit deze uitzonderingsregel mag evenwel niet worden afgeleid dat de echtgenoot niet schuldenaar buiten het geval van faillissement het recht

(73) In die zin: RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 232.

(74) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 232.

(75) PIRSON, R., *Uiteenzetting gehouden op 26 november 1976 voor de Groep voor uitwisseling van ervaringen op juridisch gebied*, Interbankendienst Brussel (1977), blz. 19/2.

(76) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977 blz. 86.

zou hebben zich te verzetten tegen de uitvoering van het beslag op een gemeenschappelijk onroerend goed, louter op grond van de ontstentenis van zijn toestemming: als zo'n goed borg staat voor de betaling van schulden door een der echtgenoten aangegaan, kan de andere echtgenoot zich niet willekeurig verzetten tegen de wettelijke gevolgen die daaraan verbonden zijn.

Wie mag, in geval van verkoop van een gemeenschappelijk onroerend goed zonder betaling van de prijs, de hypotheekbewaarder ontslag verlenen om de ambtshalve inschrijving te nemen?

Het ontslag is een verzaking aan een onroerend voorrecht door de wet verleend (art. 36 Hyp. Wet.): het vereist dus de toestemming van beide echtgenoten. Hypotheekbewaarder Werdefroy merkt op dat het ontslag in de akte van verkoop een ondeelbaar geheel uitmaakt met de verkoop. De echtgenoot die niet is opgetreden kan de verkoop, en meteen het ontslag, bekrachtigen of betwisten, maar niet de verkoop bekrachtigen en het ontslag betwisten (77).

21. Bezwarende met zakelijke rechten. Tenslotte is ook voor de bezwarende met zakelijke rechten de toestemming van beide echtgenoten nodig. Voorbeelden: de vestiging van een vruchtgebruik, een erfdienstbaarheid of een recht van opstal; het verlenen van een zakelijke zekerheid, zoals een hypotheek.

In dat verband wordt de vraag gesteld of verzaking aan het recht van natrekking op een gemeenschappelijk onroerend goed ten voordele van een derde, die gewoonlijk dan toestemming krijgt om er een gebouw op te richten, onder de handelingen sub. 1 a van artikel 1418 vermeld valt (78). De draagwijdte van deze verzaking moet normalerwijze als een vestiging van een recht van opstal worden gezien (79), zodat artikel 1418 onvermijdelijk toepassing vindt als slaande op iedere vestiging van zakelijke rechten. Maar in de notariële praktijk wordt weleens beweerd dat de verzaking alleen tot doel heeft het wettelijk vermoeden waarop de natrekking steunt uit te sluiten; in hoofde van de derde ten gunste van wie afstand wordt gedaan wordt aldus enkel een persoonlijk recht gevestigd (80). Zoals

(77) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*. T.Not., 1977, blz. 80.

(78) CALLENS, M., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, v.z.w. Broederschap van West-Vlaamse Notarissen, Brugge, 1977, blz. 60.

(79) DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité*, VI nr. 71, voetnoot 1; Brussel 2 juni 1958, *Rec. gén. enreg. not.*, 1961 nr. 20373; zie ook RENARD, C., en HANSENNE, J., hierna geciteerd in voetnoot 81. HEYVAERT, A., *Beschouwingen over de afstand van het recht van natrekking en de horizontaal gescheiden onroerende eigendom*, T.P.R., 1964, 339 nr. 10-11.

(80) In die zin ISTAS, F.L., *Réflexions sur le droit d'accession*, *Rev. prat. not.*, 1967, blz. 270-275.

gezegd is deze uitlegging niet vrij van kritiek (81). Hoe dan ook blijft de verzaking aan het recht van natrekking een verzaking aan een verkrijging van onroerende eigendomsrechten (82) en vereist ze aldus de toestemming van beide echtgenoten.

22. Beperkte bekwaamheid of onbekwaamheid. Indien een echtgenoot minderjarig, ontvoegd, of onbekwaamverklaard is, volstaat de toestemming van de echtgenoot -curator of voogd niet voor de vervreemding noch voor de hypotheekvestiging; de pleegvormen voor de vervreemding van onroerende goederen waarbij minderjarigen betrokken zijn dienen te worden nageleefd (art. 457, 484 en 509, art. 1186 e.v. Ger.W.).

Anders dan wanneer het gaat om de instemming tot vervreemding van de gezinswoning die een eigen goed is van de meerderjarige bekwame echtgenoot, schept de toestemming tot vervreemding van een gemeenschappelijk onroerend goed in hoofde van de minderjarige of de onbekwame echtgenoot verbintenissen die de voogd of curator niet gerechtigd is alleen aan te gaan: de machtiging van de familieraad en de homologatie door de rechtbank van eerste aanleg zijn vereist (83).

2° Verkrijging, overdracht of inpandgeving van een handelszaak of een bedrijf (art. 1418, 1, b)

23. Handelszaak of bedrijf. Bedoeld wordt de handelszaak of het bedrijf als geheel, d.w.z. als een georganiseerde structuur van bedrijfsmiddelen die dienstig zijn voor de uitbating van een bepaald bedrijf. Dit geheel kan roerende en onroerende, lichamelijke en onlichamelijke rechten en goederen bevatten. De aard van het bedrijf is zonder belang voor de toepassing van artikel 1418, 1, b: bedoeld worden alle landbouw-, handels-, ambachtelijke en nijverheidsbedrijven.

Voor de verkrijging, de overdracht (onder bezwarende titel) en de verpanding van dit geheel, is de toestemming van beide echtgenoten vereist. Voor afzonderlijke bestanddelen, die als „gereedschap of werktuig” dienstig voor de uitoefening van een beroep kunnen worden beschouwd, mag alleen de beroepsactieve echtgenoot bestuurshandelingen stellen. Deze goederen zijn immers eigen (art. 1400, 6) en aldus onderworpen aan het stelsel van het uitsluitend bestuur (art. 1425). Hetzelfde geldt voor de professionele goederen in de zin van artikel 217.

(81) Zie RENARD, C., en HANSENNE, J., *Examen de jurisprudence, Les biens*, R.C.J.B. 1971, blz. 189 nr. 58; HEYVAERT, A., *l.c.*

(82) DE PAGE, H., en DEKKERS, R., *Traité VI*, nr. 42.

(83) Onder het oude recht had de gehuwde meerderjarige vrouw in sommige gevallen de machtiging van de familieraad van haar minderjarige echtgenoot nodig: deze regel heeft nu geen reden van bestaan meer.

Het vereiste van toestemming van beide echtgenoten dient ook te wijken voor de bepalingen van artikel 1417, in verband met de bestuursautonomie van de beroepsactieve echtgenoot, voor zover aan de toepassingsvoorwaarden van dit artikel is voldaan (zie boven).

Artikel 1418, 1, b zal dus slechts zelden toepassing krijgen⁽⁸⁴⁾.

3° *Het sluiten, vernieuwen of opzeggen van huurovereenkomsten van langer dan negen jaar en het toestaan van een handels-, huur- of pachtovereenkomst (art. 1418, 1 c)*

24. Het sluiten van een huurovereenkomst als huurder of verhuurder is normaal een gewone daad van beheer, die door elke echtgenoot afzonderlijk kan worden gesteld (art. 1416). Indien de overeenkomst echter voor lange tijd aangegaan wordt (nl. voor meer dan negen jaar) wordt zij als een daad van beschikking beschouwd (in de zin van artikel 1 Hypotheekwet en van artikel 223, vierde lid), omdat de wet hieraan belangrijke bevoegdheidsbeperkingen voor beide partijen vastknoopt. Om deze reden konden onder het oude recht de verhuringen die de man als beheerder van het persoonlijk vermogen van de vrouw voor langer dan negen jaar had toegestaan, worden ingekort (oud art. 1429). Ook pachtovereenkomsten en handelshuurovereenkomsten kunnen belangrijke beperkingen van de rechten van elke echtgenoot met zich brengen.

Tijdens de parlementaire voorbereiding is het probleem van de bijzondere soorten huurovereenkomsten uitvoerig aan bod gekomen⁽⁸⁵⁾. In het voorstel van de Subcommissie werd de toestemming van beide echtgenoten vereist voor het aangaan, het vernieuwen of het opzeggen van huurovereenkomsten voor langer dan negen jaar, en van handelshuur- of pachtovereenkomsten. Hierbij werd geen onderscheid gemaakt naargelang de echtgenoten als huurder of als verhuurder optreden.

De Senaatscommissie heeft dit onderscheid wel aangebracht daar de huurovereenkomst niet steeds gevolgen van dezelfde omvang meebrengt voor de huurder en de verhuurder⁽⁸⁶⁾. Voor gewone huurovereenkomsten zijn beide partijen voor meer dan negen jaar gebonden, voor handelshuur of pachtovereenkomst geldt dit alleen voor de verhuurder⁽⁸⁷⁾:

Huurovereenkomsten voor langer dan negen jaar hebben voor beide partijen belangrijke consequenties: voor de verhuurder wegens de rechten

(84) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 233.

(85) *Verslag Subcommissie*, blz. 159-163 en 166-168; *Verslag Hambye* blz. 53.

(86) *Verslag Hambye*, blz. 53; de bedoeling van de wetgever komt in de Franse tekst beter tot uiting.

(87) *Parl. St.*, Kamer, 1975-76, Verslag nr. 869-3 door de Heer Baert namens de Commissie voor Justitie, hierna te noemen *Verslag Baert*, blz. 87.

die aan de huurder worden toegekend, voor de huurder wegens de lange duur van zijn verbintenis. Om die reden vereist artikel 1418, 1 c zowel voor het hurend als het verhurend echtpaar de toestemming van beide echtgenoten voor het sluiten van de overeenkomst, de vernieuwing van de huur of de opzegging van de huur.

Met hernieuwing wordt bedoeld, de toekenning van een nieuwe geldigheid voor een duur van meer dan negen jaar (88). Met opzegging wordt bedoeld de vroegtijdige beëindiging door de wil van beide partijen of van een van hen, doch enkel indien de nog te lopen huurperiode meer bedraagt dan 9 jaar (89): de bedoeling van de wetgever is immers enkel te beletten dat over een huur van meer dan 9 jaar wordt beschikt zonder toestemming van de mede-echtgenoot.

Indien het onroerend goed tot *gezinswoning* bestemd is, is voor deze bestuurshandelingen de toestemming van beide echtgenoten vereist, ongeacht de duur van de huur (zie art. 215, § 2).

Voor *handelshuur en pachtovereenkomst* is alleen voor de echtgenoten-verhuurders de regel van het gezamenlijk bestuur opgelegd. De wetgeving inzake handelshuur en pachtovereenkomst beperkt immers aanzienlijk de rechten van de verhuurder om een dergelijke huurovereenkomst te beëindigen of de hernieuwing te weigeren (Wet op de handelshuur art. 3 en 16; Pachtwet art. 4, 6, 7). Het *toestaan* als verhuurder van een handelshuur of een pachtovereenkomst m.b.t. een onroerend goed van het gemeenschappelijk vermogen kan dan ook alleen met toestemming van beide echtgenoten geschieden.

Het *aangaan* van een pacht- of handelshuurovereenkomst als huurder heeft minder ingrijpende gevolgen. De huurder heeft het recht de handelshuur op te zeggen bij het verstrijken van elke driejaarlijkse periode (Wet op de handelshuur, art. 3); de pachter op elk ogenblik (Pachtwet, art. 14). Voor het aangaan, het vernieuwen of het opzeggen van dergelijke overeenkomsten is de toestemming van de andere niet vereist. Dergelijke handelingen vallen onder de noodzakelijke bestuurshandelingen in het kader van een beroepsuitoefening (art. 1417) (90).

Indien het beroep door beide echtgenoten wordt uitgeoefend, is in de regel de toestemming van de twee echtgenoten vereist (art. 1417, tweede lid), aangezien deze handelingen niet als zuivere daden van beheer kunnen worden beschouwd.

(88) VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, blz. 290.

(89) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 234.

(90) *Verslag Hambye*, blz. 53.

4° *Overdracht of inpandegeving van een hypothecaire schuldvordering*
(art. 1418, 2, a)

25. Ook voor overdracht en inpandegeving van een hypothecaire schuldvordering is de toestemming van beide echtgenoten vereist (behoudens toepassing van artikel 1417).

Indien de toestemming van een van hen ontbreekt is vernietiging mogelijk, mits de echtgenoot die zijn toestemming niet gaf bewijst door de overdracht of de inpandegeving te zijn benadeeld (art. 1422, 1°).

Onder hypothecaire schuldvorderingen dienen zowel de door een hypotheek gewaarborgde schuldvorderingen als de schuldvorderingen die door een onroerend voorrecht zijn gedekt (art. 27 Hyp.W.; voorrecht van de verkoper, de ruiler, de schenker, enz...) te worden begrepen(91).

Twee opmerkingen worden in dit verband door hypotheekbewaarder Werdefroy gemaakt(92).

Vooreerst moet worden gezegd dat de door artikel 5 Hyp.W. voorgescreven kantmelding van de overdracht of inpandegeving slechts kan geschieden indien de hypotheekbewaarder een authentieke akte wordt voorgelegd. De rol van de hypotheekbewaarder is evenwel niet op dezelfde wijze bepaald voor de overdracht en voor de inpandegeving.

Inzake overdracht (waardoor de overdragende schuldeiser als titularis van de inschrijving verdwijnt) heeft de hypotheekbewaarder een actieve rol: hij moet nagaan of de persoon die daarin toestemt wel daartoe bekwaam en bevoegd is. Zo zal hem het bewijs van de machtiging van de familierraad en de homologatie door de rechtbank moeten worden voorgelegd indien de overdracht door een minderjarige geschiedt(93).

Wanneer de hypothecaire schuldvordering van het gemeenschappelijk vermogen afhangt moeten beide echtgenoten in de akte van overdracht tussenkomen of behoorlijk vertegenwoordigd zijn. In geval van vertegenwoordiging moet de volmacht eveneens in authentieke vorm worden opgemaakt. De verklaring van de optredende echtgenoot dat hij als mondeling gevolmachtigde, ingevolge een onderhandse volmacht of als sterkmaker voor zijn mede-echtgenoot optreedt, is niet voldoende(93bis).

Voor de inpandegeving (die slechts een bewarend effect heeft en de oorspronkelijke titularis van de inschrijving niet doet verdwijnen) is de hy-

(91) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 235.

(92) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977, blz. 83-87.

(93)

(93bis) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977, blz. 84.

potheekbewaarder echter passief. Beide echtgenoten moeten niet in de authentieke akte van in pandgeving zijn opgetreden: de ene echtgenoot kan ook als sterkmaker voor of mondeling gevolmachtigde van de andere optreden, en dan wordt gehandeld zoals voor de akten van vervreemding (zie boven).

De tweede opmerking van hypotheekbewaarder Werdefroy slaat op de vaststelling dat de wet de overeenkomst van rangafstand terzake hypothecaire schuldvorderingen niet vermeldt onder de handelingen die de toestemming van beide echtgenoten vereisen: deze overeenkomst kan dus, wanneer de hypothecaire schuldvordering van het gemeenschappelijk vermogen afhangt, zowel door de ene als door de andere echtgenoot worden toegestaan.

Betwist wordt of ook het aannemen van een hypotheek tot waarborg van een gemeenschappelijke schuldvordering de tussenkomst van beide echtgenoten vereist. De wet vermeldt dit nergens, zodat in de regel de ene of de andere echtgenoot toestemming kan verlenen voor hypothecaire beleggingen (94).

5° Ontvangen van de prijs van een vervreemd onroerend goed of van de terugbetaling van een hypothecaire schuldvordering en opheffing van een hypothecaire inschrijving (art. 1418, 2, b)

26. Deze handelingen zijn het rechtstreeks gevolg van de bestuurshandelingen vermeld in artikel 1418, 1, a, meer bepaald van de vervreemding van een onroerend goed of de hypotheekvestiging tot zekerheid van een schuldvordering. Voor het stellen van deze bestuurshandelingen is de toestemming van beide echtgenoten vereist, zodat deze toestemming ook nodig is voor handelingen die hiervan het logisch gevolg zijn.

Onder *prijs* dient men te begrijpen de opbrengst van de verkoop, de opleg in geval van ruil of verdeling van onroerende goederen, de vergoeding in geval van onteigening van een onroerend goed. De wet spreekt immers van vervreemding, niet enkel van verkoop (95).

Bij niet onmiddellijke betaling zal een ambtshalve inschrijving worden genomen; het ontslag hiervoor vereist ook beider toestemmingen (zie boven). Hetzelfde geldt voor de opheffing van de inschrijving wanneer die inderdaad genomen werd (zie verder).

(94) In die zin WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T. Not., 1977, blz. 82 en VAN HOVE, E., *Confrontatie met het nieuwe huwelijksvermogensrecht, bekwaamheid en beheer van de echtgenoten*, Not. Dagen, Antwerpen 1976, blz. 62. Anders: RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 235.

(95) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 235.

Voor de inontvangstneming van andere kapitalen is de toestemming van een der echtgenoten voldoende: aldus voor de opbrengst van de vervreemding van een handelszaak of van overdracht van een hypothecaire schuldvordering (voor zover geen toepassing moet worden gemaakt van de regels van het alleenbestuur).

Evenmin is de toestemming van beide echtgenoten vereist voor andere handelingen dan de opheffing van een hypothecaire schuldvordering, en in het bijzonder niet voor de opheffingen van handelingen of van verzet tegen doorhaling van de inschrijving (art. 80 Hyp.W.), de opheffingen van overschrijvingen van bewarend onroerend beslag of van bevel voorafgaandelijk beslag (96).

Artikel 1418, 2, b heeft als praktisch gevolg dat de prijs van de verkoop van een onroerend goed aan beide echtgenoten overhandigd dient te worden en dat de terugbetaling van een hypothecaire schuldvordering in handen van beiden dient te geschieden (97). Het beste bewijs dat aan dit voorschrift voldaan is, is de ondertekening van de kwitantie door beide echtgenoten. Bij girale betaling is het aangewezen de sommen te storten op een gemeenschappelijke rekening.

6° Aanvaarding en verwerping van legaten en schenkingen onder beding dat ze gemeenschappelijk zullen zijn (art. 1418, 2, c)

27. Deze bepaling is het logisch gevolg van de regel dat goederen waarmee echtgenoten samen, of afzonderlijk onder beding dat ze gemeenschappelijk zullen zijn, worden begiftigd, tot het gemeenschappelijk vermogen behoren en dat de hieraan verbonden lasten het gemeenschappelijk vermogen bezwaren (art. 1405, 3 en 1408, vierde lid).

Daar beide echtgenoten het recht en de plicht hebben hun bestuursbevoegdheden uit te oefenen in het belang van het gezin (art. 1415, tweede lid), hebben zij een preventief controlerecht op de schenkingen die aan de andere worden gedaan.

Schenkingen worden in principe aanvaard bij authentieke akte volgens de regels van de artikelen 932-934. De bijzondere bepalingen betreffende de overschrijving van onroerende schenkingen aan de vrouw, werden uiteraard opgeheven of gewijzigd (art. 940 en 942, zoals gewijzigd door de wet van 14 juli 1976, art. 4).

(96) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977, blz. 87.

(97) *Verslag Hambye*, blz. 52-53; in die zin ook RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept leçons...*, blz. 80.

De aanvaarding van een legaat door de twee echtgenoten zal blijken uit het feit dat zij samen de afgifte (art. 1004, 1011 en 1014) of de inbezitstelling (art. 1008) hebben gevraagd.

Een minderjarige (ontvoogde) echtgenoot kan geldig een schenking aanvaarden met bijstand van de andere (als curator: art. 935 tweede lid). Schenkingen aan een onbekwaamverklaarde kunnen alleen met toestemming van de familieraad en na homologatie van de rechtbank van eerste aanleg worden aanvaard (art. 463; zie ook artikel 942 zoals gewijzigd door de wet van 14 juli 1976, art. 4).

7° Leningen aangaan (art. 1418, 2, d)

28. De toestemming van beide echtgenoten wordt vereist voor het *aangaan* van leningen; de *toekenning* van een lening valt dus niet onder het gezamenlijk bestuur (98).

In het voorstel van de Subcommissie werd voor het aangaan van leningen de toestemming van beide echtgenoten niet vereist. De Senaatscommissie voorzag oorspronkelijk alleen de hypothesen van aankoop of lening op afbetaling (zie verder art. 1418, 2, e), en van kredietopening bij een financiële instelling (99). Er werd echter gepleit voor de uitbreiding van deze regel tot alle leningen daar het aangaan van een lening gevaarlijk kan zijn voor de niet contracterende echtgenoot (100). Dit voorstel werd aanvaard en tot het huidige artikel 1418, 2, e herwerkt.

Professor Renard (101) merkt evenwel op dat de lening ten onrechte werd vermeld in de opsomming van de bestuurshandelingen m.b.t. het gemeenschappelijk vermogen, omdat het probleem van de lening eerder tot de passiefregeling dan tot het bestuur hoort.

De wet vereist inderdaad de toestemming van beide echtgenoten voor de lening die is aangegaan in het raam van het bestuur van het gemeenschappelijk vermogen.

De lening die uitsluitend betrekking heeft op het eigen vermogen van de ontlener, evenals de lening die voor de beroepsactiviteit noodzakelijk is, vallen buiten het toepassingsveld van artikel 1418.

Maar voor de praktijk stelt dit natuurlijk weer hetzelfde probleem: wanneer zal degene die de lening toestaat enige zekerheid hebben over de hoedanigheid waarin de ontlener handelt?

(98) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 236.

(99) *Verslag Hambye*, blz. 48.

(100) *Verslag Hambye*, blz. 48 en 50.

(101) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept Leçons...*, blz. 76-77.

Steeds de toestemming van beide echtgenoten vragen lost niets op. De mede-echtgenoot kan inderdaad weigeren(102), en verder wensen de echtgenoten misschien niet dat de last van de terugbetaling op het gemeenschappelijk vermogen of op het eigen vermogen van de mede-echtgenoot weegt.

Welk risico brengt overigens de toekenning van een lening aan één echtgenoot?

Is de lening aangegaan in het belang van het eigen vermogen van de ontlener, dan kan de andere echtgenoot moeilijk het bewijs leveren van een *benadeling* (103), tenzij wanneer de lening tegen een zeer ongunstige rentevoet is aangegaan: alleen de interesten van eigen schulden zijn een last van het gemeenschappelijk vermogen (104).

Is de lening aangegaan in het kader van de beroepsactiviteit, dan zal de andere echtgenoot moeten aantonen dat de handeling niet *noodzakelijk* was in de zin van artikel 1417; in dat geval is de schuld niet meer verhaalbaar op het gemeenschappelijk vermogen (105) zodat benadeling in hoofde van de andere echtgenoot ook moeilijk te bewijzen zal zijn (106).

Het komt mij raadzaam voor in de leningsakte een duidelijke verklaring op te nemen over de hoedanigheid waarin de echtgenoot leent en het vermogen dat hij derhalve belast, ten einde de contractermogelijkheden niet te veel te beperken.

De tekst van artikel 1418, 2 d, slaat op alle leningen, met uitzondering van de leningen op afbetaling, die afzonderlijk worden vermeld in artikel 1418, 2, e.

De vorm van de lening is irrelevant. Zowel gewaarborgde (borgstelling, pand, hypotheek) als niet gewaarborgde leningen vereisen de toestemming van beide echtgenoten. Ook voor allerlei vormen van kredietopening bij een financiële instelling en de verschillende kredietfaciliteiten die deze verlenen, is in principe de toestemming van beiden vereist.

Artikel 1418, 2, d, kan in strijd komen met de bepaling uit het primair stelsel volgens dewelke de titularis van een depositorekening het uit-

(102) En dan is de vraag of de echtgenoot die de lening wil aangaan hiertoe gerechtelijk kan worden gemachtigd, terwijl de handeling vreemd is aan het gemeenschappelijk vermogen, zodat de artikelen 1418 en 1420 niet toepasselijk zijn; zie RENARD, C., *l.c.*

(103) De benadeling is een vereiste voor de verkrijging van de nietigverklaring: art. 1422, 1°.

(104) Ze verbinden evenwel het eigen vermogen van de echtgenoot niet-schuldenaar niet: art. 1414, 2°.

(105) Art. 1407 en 1409.

(106) RENARD, C., *o.c.*

sluitend bestuur over gedeponeerde gelden heeft (art. 218). Men kan zich dan ook afvragen of de toestemming van beide echtgenoten vereist is voor het aanvragen en ontvangen van een chequekaart (bijv. eurochequekaart) door de titularis van een rekening, daar hieraan een beperkt krediet verbonden is. Professor Dillemans(107) antwoordt negatief voor wat betreft de toekenning van krediet als gevolg van het openen van een bankrekening, omdat de intentie om te lenen in dat geval ontbreekt. Met de aanvraag van een chequekaart worden evenwel betalingsfaciliteiten tegenover derden beoogd, die nauw bij het begrip „lening” aanleunen(108). Toch lijkt het redelijk het gebruik van dit automatisch krediet louter als een bestuursverrichting m.b.t. de rekening te beschouwen, en artikel 218 daarop toepassing te laten vinden(109).

Voor leningen door een minderjarige of in naam van een onbekwaamverklarde aangegaan, dienen de voorschriften van de artikelen 457, 458 en 483 nageleefd te worden, zodat machtiging van de familieraad en homologatie door de rechtbank vereist zijn.

8° Aankopen of leningen op afbetaling en persoonlijke leningen op afbetaling (art. 1418, 2 e)

29. De toestemming van beide echtgenoten is vereist voor de diverse vormen van leningen op afbetaling, zoals gedefiniëerd in artikel 1 van de wet van 9 juli 1957 betreffende de verkoop op afbetaling en zijn financiering.

De bedoeling van dit voorschrift is te beletten dat het gemeenschappelijk vermogen zwaar zou worden belast door een groot aantal aankopen op afbetaling, die door elk van de echtgenoten afzonderlijk zouden zijn aangegaan(110).

29bis. Uitzonderingen. Aankopen en leningen op afbetaling, noodzakelijk voor de beroepsuitoefening, zijn uiteraard vrijgesteld van het vereiste van toestemming van beide echtgenoten (art. 1417).

(107) DILLEMANS, R., *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, 1977, blz. 119.

(108) Professor PIRSON, R., Uiteenzetting gehouden op 26 november 1976 voor de Groep voor uitwisseling van ervaringen op juridisch gebied, Interbankendienst, Brussel 1977, blz. 19/4. haalt in dat verband ook aan dat in de oude wetgeving — toen de vrouw nog onbekwaam was om andere handelingen dan van beheer te stellen — aankoop met betaling op termijn (dit is niet hetzelfde als aankoop op afbetaling) met een lening werd gelijkgesteld en de vrouw de machten om deze handeling te stellen werden ontkend.

(109) Anders: DE GAVRE, J., en LAMPE, M.F., *Le régime primaire ou les droits et devoirs des époux*, in: *La réforme des droits et devoirs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, Brussel, 1977, blz. 138.

(110) *Verslag Hambye*, blz. 48.

In een tweede uitzondering wordt door artikel 1418, 2, e zelf voorzien: elke echtgenoot kan deze bestuurshandelingen afzonderlijk stellen indien zij noodzakelijk zijn voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen (111).

Deze uitzondering staat in nauw verband met de bepaling uit het primair stelsel volgens dewelke huishoudelijke schulden de echtgenoten hoofdelijk verbinden (art. 222), en met de regel van het wettelijk stelsel dat deze schulden gemeenschappelijk zijn (art. 1408, tweede lid en 1414, 1).

Niet elke aankoop in het belang van de huishouding en de opvoeding van de kinderen kan op afbetaling worden gefinancierd, maar slechts deze die noodzakelijk zijn. Het noodzakelijkheids criterium, dat ook in artikel 1417 eerste lid wordt aangewend (zie hoger), verschilt van het criterium van de buitensporigheid uit de artikelen 222 en 1418, 1414, 1. Dit laatste heeft betrekking op de verhouding met derden, meer bepaald op de goederen die zij kunnen aanspreken.

Het begrip „noodzakelijkheid” dient *in concreto* te worden geëvalueerd, rekening houdend met de behoeften en bestaansmiddelen van het gezin. Aldus kunnen handelingen die weliswaar nuttig zijn voor de huishouding, maar geenszins noodzakelijk, en die op afbetaling worden gefinancierd, worden nietig verklaard overeenkomstig artikel 1420; de aldus aangegane schulden blijven evenwel gemeenschappelijk en verbinden de drie vermogens, tenzij indien ze buitensporig zijn (art. 1414, 1).

9° Beschikkingen om niet onder de levenden (art. 1419)

30. Ook voor beschikkingen om niet onder de levenden van gemeenschappelijke goederen heeft de wetgever voor het stelsel van het gezamenlijk bestuur gekozen. Voor beschikkingen ter zake des doods geldt deze regeling uiteraard niet (zie verder i.v.m. legaten, art. 1424).

Elke schenking, met uitzondering van deze vermeld in het tweede lid, kan in principe slechts met toestemming van beide echtgenoten geschieden.

De vorm van de schenking heeft geen belang daar de toestemming steeds wordt vereist, dus zowel voor authentieke schenkingen als giften van hand tot hand, schenkingen met last of onder voorwaarde, vermomde schenkingen enz... Artikel 1419 maakt evenmin een onderscheid tussen de aard van de goederen (roerend of onroerend) en de omvang van de schenking, noch tussen schenkingen door man en vrouw gedaan (vgl. met het oude art. 1422), noch tussen de begunstigten (112).

(111) *Verslag Hambye*, blz. 48.

(112) De wetgever had aanvankelijk gedacht om — naar analogie met de oude artikelen 1438-1439 — elke echtgenoot het recht te geven om afzonderlijk een huwelijksgoed aan een gemeenschappelijk kind te schenken, maar heeft deze mogelijkheid toch uitgesloten, daar deze tot misbruik aanleiding kan geven: *Verslag Subcommissie*, blz. 175.

30bis. Uitzonderingen. Het verbod van afzonderlijke schenkingen is evenwel niet absoluut daar het de echtgenoten anders onmogelijk zou zijn om een geschenk met goederen uit het gemeenschappelijk vermogen te verrichten (113). Twee uitzonderingen werden derhalve voorzien: de schenkingen die vrijgesteld zijn van inbreng (art. 852) en de giften aan de langstlevende.

De eerste soort schenkingen wordt geregeld door artikel 852 en bevat de kosten van voeding, van onderhoud en van opvoeding, van het aanleren van een ambacht, gewone kosten van uitrusting, kosten van bruiloft en gebruikelijke geschenken. Uiteraard dienen deze begrippen *in concreto* te worden beoordeeld. Deze schenkingen kunnen door elke echtgenoot afzonderlijk en in principe ten voordele van om het even wie (bv. niet gemeenschappelijk kind, verwanten van een echtgenoot, vrienden, zakenrelaties) verricht worden.

Beperkingen kunnen echter voortvloeien uit artikel 1422, 1° alsook uit de algemene regel van het primair stelsel dat toelaat schenkingen te vernietigen indien zij de belangen van het gezin in het gevaar brengen (zie art. 224, § 1, 3°).

Een tweede uitzondering betreft de schenkingen ten voordele van de langstlevende echtgenoot (114). In feite is dit geen echte uitzondering op de regel dat schenkingen gezamenlijk dienen te geschieden, daar deze echtgenoot (waarom zegt de wet de langstlevende? (115)) zijn toestemming toch dient te verlenen om de schenking te aanvaarden (art. 932).

AFDELING 4

GELIJKTIGDIG BESTUUR

31. Artikel 1414 stelt het principe voorop dat het gemeenschappelijk vermogen gelijktijdig bestuurd wordt, d.w.z. dat elke echtgenoot het recht heeft afzonderlijk bestuursbevoegdheden uit te oefenen waardoor de andere gebonden is.

(113) *Verslag Subcommissie*, blz. 176.

(114) *Verslag Subcommissie*, blz. 176.

(115) Wellicht worden hier contractuele erfstellingen tussen echtgenoten bedoeld maar dat zijn geen beschikkingen onder levenden. Zie VIEUJEAN, E., *Le régime légal, Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*. Recyclage Jeune Barreau blz. 288; RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 228; RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept leçons...* blz. 81.

1. ALGEMENE DRAAGWIJDTE

32. Het gelijktijdig bestuur is de normale vorm voor het bestuur van het gemeenschappelijk vermogen. Deze bestuursvorm is van residuaire aard, wat wil zeggen dat elke echtgenoot alle handelingen — waarvoor niet uitdrukkelijk een andere bestuursvorm werd gekozen (bv. deze van het gezamenlijk of het uitsluitend bestuur) — afzonderlijk kan stellen.

De formulering van artikel 1416 is niet gemakkelijk tot stand gekomen. De idee van het gelijktijdig bestuur als residuaire bestuursvorm werd voorgesteld door de amendementen Wigny (art. 31), daar deze bestuursvorm het best zou beantwoorden aan de doelstelling van de hervorming, nl. beide echtgenoten effectieve en gelijke bestuursbevoegdheid verlenen (116). De Subcommissie beperkte evenwel het gelijktijdig bestuur tot handelingen in het belang van de huishouding en de opvoeding van de kinderen (117). Het gelijktijdig bestuur was dus niet meer de residuaire bestuursvorm, maar slechts een uitzondering op het alleenbestuur van de man (of eventueel van de vrouw). Voor de gehuwde vrouw betekende deze regeling dat ze het gemeenschappelijk vermogen voortaan kon verbinden, niet als lasthebber van de man (theorie van het huishoudelijk mandaat), maar op grond van een zelfstandige bevoegdheid.

In de Senaatscommissie werd eveneens gepleit voor de beperking van deze bestuursvorm tot handelingen noodzakelijk voor de huishouding (118); maar dit werd in eerste lezing verworpen.

Het gelijktijdig bestuur werd aldus de gewone bestuursvorm. Een uitdrukkelijke vermelding van bestuursbevoegdheden i.v.m. het huishouden werd overbodig geacht, daar deze in de algemene regeling van artikel 1416 vervat zijn en een dergelijke vermelding dus slechts een psychologische waarde zou hebben (119). In tweede lezing werd nogmaals getracht een beperking van de bestuursbevoegdheid in te lassen.

Een amendement werd ingediend ertoe strekkende om, in overeenstemming met het gemeen recht inzake medeëigendom, een onderscheid te maken tussen daden van voorlopig beheer waarvoor elke echtgenoot alleen kan optreden en daden van beschikking die door de echtgenoten samen moeten worden verricht (120). Dit amendement werd verworpen

(116) *Verslag Subcommissie*, blz. 144.

(117) *Verslag Subcommissie*, blz. 145-146 en 152-155.

(118) *Verslag Hambye*, blz. 56.

(119) *Verslag Subcommissie*, blz. 57.

(120) *Verslag Hambye*, blz. 59.

omdat het in het in strijd was met vroeger aanvaarde beginselen van het primair stelsel en omdat dit amendement *in concreto* een verslechting van de juridische positie van de beroepsactieve vrouw zou meebrengen (121).

2. TOEPASSINGSGEBIED

33. Het gelijktijdig bestuur omvat hoofdzakelijk de huishoudelijke bevoegdheden van de echtgenoten, het bestuur van de roerende gemeenschappelijke goederen en het louter beheer wanneer beide echtgenoten samen hetzelfde beroep uitoefenen. In een zekere zin kan ook de bevoegdheid tot legateren onder deze bestuursvorm worden gerangschikt.

a. Huishoudelijke bevoegdheden

34. De bevoegdheden om verbintenissen aan te gaan in het belang van de huishouding en de opvoeding van de kinderen vormen een — belangrijk — onderdeel van het gelijktijdig bestuur.

Zij kunnen door elke echtgenoot afzonderlijk gesteld worden, waarbij gelet dient te worden op het belang van het gezin (art. 1415). Beperkingen vloeien voort uit bepalingen van het primair stelsel, meer bepaald uit artikel 222, en van het wettelijk stelsel, meer bepaald de artikelen 1414, 1 en 1418, 2 c. Aldus verbindt een huishoudelijke schuld de echtgenoten steeds hoofdelijk; indien zij buitensporig is blijft de schuld evenwel gemeenschappelijk (art. 1408 tweede lid), maar kan zij niet verhaald worden op het persoonlijk vermogen van de niet-contracterende echtgenoot. Wanneer zulks noodzakelijk is voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen, kunnen de echtgenoten afzonderlijk aankopen of leningen op afbetaling verrichten wat voor andere doelstellingen verboden is (art. 1418).

b. Bestuur van het roerend gemeenschappelijk vermogen

35. Alle bestuurshandelingen (verkrijging, afstand, overdracht, inpandgeving) die betrekking hebben op lichamelijke of onlichamelijke roerende gemeenschapsgoederen (met uitzondering van de handelszaken en andere in artikel 1418 vermelde bedrijven en van het in artikel 215 vermelde huisraad) kunnen door de ene of de andere echtgenoot worden gesteld. Daaronder worden o.m. begrepen aankopen van een voertuig (evenwel niet op afbetaling, behoudens noodzaak voor het gezin), beursverrichtingen, alle verrichtingen i.v.m. aandelen aan toonder of op naam, enz...

(121) *Verslag Hambye*, blz. 59-60.

c. Beheer in geval van gezamenlijke beroepsuitoefening

36. Ik verwijs hiervoor naar hetgeen boven werd uiteengezet in dat verband.

d. Legaten

37. In tegenstelling tot schenkingen, die in principe steeds de toestemming van beide echtgenoten vereisen, kunnen legaten door elke echtgenoot afzonderlijk worden verricht.

Voor legaten m.b.t. het persoonlijk vermogen is de enige beperking de gemeenrechtelijke regeling van het voorbehouden deel van de reservataire erfgenamen.

Legaten m.b.t. het gemeenschappelijk vermogen daarentegen worden in alle gevallen kwantitatief beperkt: een echtgenoot heeft niet het recht het hele gemeenschappelijke vermogen te vermaken, maar kan slechts over zijn aandeel in dit vermogen beschikken.

Artikel 1424 breidt dit principe, dat aanvankelijk alleen voor de man als beheerder van de gemeenschap was gesteld (oud art. 1423), tot beide echtgenoten uit (122). Het is van toepassing op alle legaten, met inbegrip van de contractuele erfstellingen (123). In het eerste lid worden de algemene legaten en de legaten onder algemene titel behandeld, in het tweede lid de legaten onder bijzondere titel.

Een *algemene beschikking* of een beschikking ten algemene titel van het gemeenschappelijk vermogen, mag het aandeel van de testator in dit vermogen nooit overschrijden. Indien dit legaat de rechten van de reservataire erfgenamen in het gedrang brengt, is inkorting uiteraard mogelijk (art. 1424, *in fine*).

Voor legaten van *bepaalde goederen* hangen de rechten van de legatarissen af van de wisselvalligheden van de verdeling. Op het ogenblik van het legaat is het immers nog niet bekend in welke kavel het vermaakte goed eventueel zal vallen. In afwijking van de algemene regel dat men andermans goed niet mag vermaken (art. 1021), blijft het legaat evenwel geldig (desgevallend alleen in waarde uit te voeren) (124), ook al wist de testator niet of dit goed inderdaad na de verdeling tot het kavel van zijn nalatenschap zal behoren. Niets belet echter dat de testator de uitvoering van het legaat afhankelijk stelt van de toewijzing van het bepaalde goed in zijn kavel (125).

(122) *Verslag Subcommissie*, blz. 198.

(123) *Verslag Subcommissie*, blz. 198.

(124) Wat zowel op de eigen als op de gemeenschapsgoederen van de testator geschiedt; RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 241: de wetgever is op dat punt niet van de oude regel afgestapt; *Verslag Hambye*, blz. 66.

(125) Cass., 27 juli 1940, *Pas.*, 1940, I, 193.

3. GEHOUDENHEID VAN DE ANDERE ECHTGENOOT

38. Het recht van elke echtgenoot om afzonderlijk bestuurshandelingen te verrichten met betrekking tot het gemeenschappelijk vermogen, heeft als logische en noodzakelijke tegenhanger de plicht van elke echtgenoot om de handelingen die door de andere regelmatig werden verricht te eerbiedigen. De gebruikte term „eerbiedigen” is o.i. geen nauwkeurige omschrijving van de rechtspositie van de mede-echtgenoot. Deze is immers geen derde aan wie de handeling gewoonweg kan worden tegengesteld, maar wordt vaak door de handeling verbonden, zelfs met zijn persoonlijk vermogen, indien de schuld gemeenschappelijk is (art. 1407 en 1414). Echtgenoten zijn niet door *alle* handelingen van de andere verbonden. Elke echtgenoot heeft immers het recht en de plicht over het belang van het gezin te waken en heeft daartoe middelen ter beschikking om preventief (art. 223, 1421, en 1426) schadelijke handelingen te voorkomen of om *a posteriori* dergelijke handelingen te doen sanctioneren indien zijn rechten bedrieglijk benadeeld werden (art. 1422, 3°). Een meer uitgebreid controlerecht werd aan de echtgenoten niet verleend. Tijdens de parlementaire voorbereiding werden herhaaldelijk amendementen ingediend om elke echtgenoot „een wettelijke volmacht tot inzage van de inkomsten, uitgaven en kapitaalsverrichtingen” van de andere te verlenen. Dit werd verworpen, zowel voor de toepassing van artikel 218 (waar het op alle echtgenoten van toepassing zou zijn) als voor de toepassing van artikel 1416(126).

Problemen zullen rijzen wanneer de echtgenoten ongeveer gelijktijdig onverenigbare handelingen stellen. In het verslag van de Senaatscommissie voor Justitie staat geschreven dat de rechtbank hierover zal oordelen, rekening houdend met alle belangen, o.m. deze van derden(127).

Hiermee wordt evenwel niet aangegeven op grond van welke criteria de rechtbank deze belangen kan of mag beoordelen.

De hypothese van kwade trouw en bedrog ter zijde gelaten, kunnen volgende toestanden worden onderzocht.

a. Gelijktijdige vervreemding van roerende goederen

39. Voorrang moet worden verleend aan de eerste verkrijger. De ene echtgenoot moet inderdaad de eerdere vervreemding door de andere echtgenoot gedaan eerbiedigen (art. 1416).

(126) *Verslag Hambye*, blz. 61 en Amendementen Cooreman¹ cs. *Parl. Besch. Senaat*, 1975-1976, nr. 683/6, 27 april 1976; *Parl. Hand. Senaat*, 1975-1976, 28 april 1976, blz. 1969.

(127) *Verslag Subcommissie*, blz. 57.

Voor de vaststelling van het juiste tijdstip van de vervreemdingen geldt tussen echtgenoten artikel 1328 over de vaste datum niet: een echtgenoot is geen derde ten opzichte van de andere voor wat de bestuurshandelingen betreft (128). Overigens zal de eerste inbezitsgestelde voorrang krijgen op de eerdere verkrijger die het voordeel van artikel 1141 niet kan inroepen (129). De echtgenoot die de roerende goederen *bezit* is dus bevoordeeld tegenover zijn mede-echtgenoot om daden van vervreemding te stellen (130).

b. Gelijktijdige aankoop van gelijkaardige goederen

40. Het voorbeeld van de gelijktijdige aankoop van twee televisietoestellen is reeds meermaals aangehaald.

Hier is geen sprake van voorrang voor de eerdere handeling; ten opzichte van de verkopers zijn ze beiden geldig en moeten ze beiden worden uitgevoerd (tenzij een van de verkopers bereid is de overeenkomst ongedaan te maken) (131).

c. Gelijktijdige handelingen die geen eigendomsoverdracht tot gevolg hebben

41. Voorbeelden daarvan zijn: verhuring van een zelfde appartement, reservatie in verschillende hotels, bestelling van werken bij verschillende ondernemers ...

Beide overeenkomsten zijn geldig, en moeten worden uitgevoerd. Naargelang de afspraak tussen de echtgenoten zal zulks voor de ene overeenkomst in natura en voor de andere bij wijze van equivalent — door betaling van schadevergoeding — geschieden (132).

De uitspraak van de rechtbank „rekening houdend met het belang van derden” zal bijgevolg slechts als subsidiaire regel kunnen worden gevraagd (133).

(128) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 240.

(129) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept Leçons ...* blz. 82; VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, blz. 296.

(130) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 241. In de amendementen Wigny was in het kader van het primair stelsel een artikel 214-4 voorgesteld dat bepaalde dat „ieder der echtgenoten ten aanzien van derden die te goeder trouw zijn, geacht (wordt) alle daden van genot, beheer of beschikking betreffende lichamelijke roerende goederen die hij afzonderlijk onder zich heeft, of roerende of onroerende goederen die op zijn naam zijn ingeschreven, alleen te kunnen stellen ...”.

(131) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept Leçons ...* blz. 82. VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*. Recyclage Jeune Barreau blz. 297.

(132) *Ibid.*

(133) VIEUJEAN, E., *o.c.*, 131.

HET BESTUUR VAN HET EIGEN VERMOGEN

AFDELING 1

PRINCIPE EN HISTORIEK

42. Artikel 1425 past het beginsel van de bestuursautonomie over eigen goederen — dat onder het oude recht alleen voor de man gold — zonder onderscheid op man en vrouw toe. Tijdens de voorbereidende werken heeft dit artikel tot weinig bespreking aanleiding gegeven (134). De wetgever heeft duidelijk voor een afzonderlijk en gelijk bestuur van elke echtgenoot gekozen. De Subcommissie (135) en nadien ook de Senaatscommissie (136) verwierpen de bestuursregeling die in het regeringsontwerp was voorgesteld (137), waarbij, met het oog op het traditionele beginsel van de eenheid van beheer, het beheer van de persoonlijke goederen van de niet beherende echtgenoot (dus in de regel de vrouw) aan de andere echtgenoot werd toevertrouwd.

Man en vrouw verkrijgen aldus het recht om hun eigen goederen te besturen zonder tussenkomst en met uitsluiting van de andere (138). De term bestuur dient geïnterpreteerd te worden zoals in artikel 1415 en omvat de daden van beheer, genot en beschikking, en de mogelijkheid om het vermogen met schulden te belasten (dit laatste zijnde louter een toepassing van het gemeen recht vermits de echtgenoten beiden volledig bekwaam zijn).

AFDELING 2

BEPERKINGEN

43. Artikel 1425 geeft de indruk dat er slechts één uitzondering op de volledige bestuursautonomie bestaat, m.n. de bepaling van artikel 215 § 1 (bescherming van de gezinswoning waarop een echtgenoot een zakelijk recht heeft).

(134) *Verslag Subcommissie*, blz. 199-201; *Verslag Hambye*, blz. 66.

(135) *Verslag Subcommissie*, blz. 200.

(136) *Verslag Hambye*, blz. 66.

(137) *Ontwerp Vermeylen*, art. 157.

(138) VIEUJEAN, E., *Le régime légal : Passif et gestion*, in : *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau 1977 blz. 273.

Deze indruk is onjuist daar de bestuursautonomie ook andere beperkingen ondergaat.

Het beheer van het eigen vermogen wordt ook beïnvloed door artikel 215 § 2 betreffende de *gehuurde* gezinswoning.

De beschikkingsbevoegdheid wordt niet alleen beperkt door artikel 215 § 1, maar ook door artikel 224 dat in de vernietiging van schenkingen en persoonlijke zekerheden voorziet wanneer ze met de belangen van het gezin strijdig zijn.

Het genot van de eigen goederen is ook enkel aan de echtgenoot-eigenaar toegekend, in die zin dat hij alleen de inkomsten uit eigen goederen *int* (art. 215); de inkomsten zelf komen wel inderdaad het gemeenschappelijk vermogen toe (art. 1405, 2). De bevoegdheid om het eigen vermogen met *schulden* te belasten is ten slotte geen *exclusieve* bevoegdheid van de echtgenoot-eigenaar: ook schulden door de mede-echtgenoot aangegaan kunnen zijn vermogen bezwaren (art. 1414, eerste lid).

Bevoegdheidsbeperkingen kunnen ook voortvloeien uit gerechtelijke beslissingen, zoals een sommandelegatie (art. 221) en dringende en voorlopige maatregelen (art. 223).

Tenslotte dient ook gewezen op het doelgebonden karakter van de bestuursbevoegdheden die alleen mogen uitgeoefend worden in het belang van het gezin (art. 1415, tweede lid). Een handeling die met dit belang in strijd is, zelfs indien zij binnen de objectieve bestuursbevoegdheid van een echtgenoot valt, kan vooraf worden verboden, of achteraf worden vernietigd; in artikel 1426 wordt nog in een algemene beveiligingsmaatregel voorzien.

HOOFDSTUK 3

DE SANCTIEREGELING

AFDELING 1

ALGEMENE GEGEVENS

44. De bestuursregeling wordt beheerst door het principe dat de bestuursbevoegdheden dienen te worden uitgeoefend in het belang van het gezin (art. 1415, tweede lid). Deze regeling geldt zowel voor het bestuur van het gemeenschappelijk als van het persoonlijk vermogen: hiervoor is in een gemeenschappelijke beveiligingsmaatregel voorzien (art. 1426). Het primair stelsel bevat een aantal belangrijke maatregelen die een goede werking van de bestuursregeling in het wettelijk stelsel kunnen waarborgen (bv. de art. 215, 220-221 en 223-224).

Daarnaast heeft de wetgever specifieke maatregelen ingevoerd voor het bestuur van het gemeenschappelijk vermogen. Deze maatregelen zijn van uiteenlopende aard, naargelang de bestuursvorm waarop zij betrekking hebben.

Het functioneren van het systeem van het gezamenlijk bestuur kan worden bevorderd door een *rechterlijke machtiging* indien een echtgenoot zijn toestemming ten onrechte weigert of deze niet kan geven (art. 1420). De belangen van het gezin en van de andere echtgenoot kunnen door een *preventief bestuursverbod* beveiligd worden (art. 1421) of naderhand beschermd tegen onregelmatig verrichte handelingen. Deze bescherming kan bestaan uit de *nietigverklaring* (art. 1422-1423) en/of uit een *vergoeding* bij de ontbinding van het stelsel (art. 1433).

Een bijzonder drastische maatregel is de *gerechtelijke scheiding van goederen* die thans door elke echtgenoot kan worden aangevraagd (art. 1470-1474). Deze maatregel verschilt echter wezenlijk van de verder te bespreken beveiligingsmaatregelen, daar zij niet meer tot doel heeft de bestuursregeling m.b.t. het gemeenschappelijk vermogen beter te doen functioneren, maar wel deze opzij te schuiven door een nieuw stelsel op te leggen, nl. dit van de scheiding van goederen, waarin er van een gemeenschappelijk vermogen geen sprake meer is.

AFDELING 2

RECHTERLIJKE MACHTIGING (ART. 1420)

1. BEGRIIP

45. Het functioneren van het gezamenlijk bestuur kan worden belet indien een echtgenoot toestemming weigert voor een bepaalde handeling of deze niet kan verlenen. Daarom heeft de wetgever in de mogelijkheid voorzien om, mits rechterlijke machtiging, een bepaalde handeling door een echtgenoot alleen te laten stellen.

2. TOEPASSINGSGEBIED

46. Deze mogelijkheid bestaat voor alle bestuurshandelingen onderworpen aan het systeem van het gezamenlijk bestuur en meer bepaald:

- voor bestuurshandelingen (met uitzondering van daden van beheer) i.v.m. een beroep dat door de echtgenoten samen wordt uitgeoefend (art. 1417, tweede lid);

- voor de bestuursdaden vermeld in artikel 1418, voorzover zij steeds de toestemming van beide echtgenoten vereisen (dus onder voorbehoud van de handelingen noodzakelijk voor de uitoefening van een afzonderlijk beroep en voor aankopen of leningen op afbetaling noodzakelijk voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen);
- voor schenkingen onder de levenden om niet (art. 1419), tenzij voor giften tussen echtgenoten en de schenkingen die vrijgesteld zijn van inbreng. In het voorstel van de Subcommissie werd voor schenkingen geen mogelijkheid van rechterlijke machtiging voorzien; deze werd door de Senaatscommissie ingelast (139).

De rechterlijke machtiging kan verkregen worden bij weigering van toestemming zonder wettige reden en in geval van onmogelijkheid van wilsuïting. Aanvankelijk werden deze hypothesen in afzonderlijke bepalingen geregeld. De amendementen Wigny maakten hierbij onderscheid tussen omstandigheden waarbij de rechterlijke machtiging diende aangevraagd te worden (ongewettigde weigering, onmogelijke wilsuïting) en deze waarin een echtgenoot van rechtswege de bevoegdheden van de andere kon uitoefenen en deze bestuursdaden dus alleen kon stellen (nl. bij afwezigheid, onbekwaamverklaring en criminele veroordeling). Dit onderscheid was o.m. gesteund op voorstellen van de rechtsleer (140).

De Subcommissie besliste dit standpunt niet te volgen en een eenvormige regeling voor alle hypothesen uit te werken, waarbij steeds een rechterlijke tussenkomst vereist zou zijn (141). Deze optie werd door de Senaatscommissie en nadien ook door de Kamercommissie vrijwel zonder discussie goedgekeurd (142).

Rechterlijke machtiging kan verleend worden voor een bepaalde bestuurshandeling indien de andere echtgenoot *zijn toestemming zonder wettige reden weigert*. Dit begrip dient *in concreto* te worden geapprecieerd, rekening houdend met het algemeen criterium van het belang van het gezin (art. 1415, tweede lid). De machtiging zal niet worden verleend indien de echtgenoot één wettige reden kan opgeven om niet akkoord te gaan met de voorgenomen bestuurshandeling (143).

Is als wettig te beschouwen iedere reden die op het belang van het gezin of van de echtgenoot steunt (144).

(139) *Verslag Hambye*, blz. 61.

(140) *Verslag Subcommissie*, blz. 144 en 169.

(141) *Verslag Subcommissie*, blz. 168-172.

(142) *Verslag Hambye*, blz. 61-62; *Verslag Baert*, blz. 15.

(143) *Verslag Subcommissie*, blz. 170.

(144) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 243.

Uit de voorbereidende werken blijkt duidelijk dat het begrip „*in de onmogelijkheid verkeren om zijn wil te kennen te geven*” ruim dient te worden geïnterpreteerd(145). Het omvat alle gevallen van onmogelijke wilsuïting om fysieke redenen, zoals gevangenschap(146) en afwezigheid in technische of in ruime zin (tijdelijke verwijdering) of om psychische redenen (onbekwaamverklaring, geestesziekte die een geldige wilsuïting onmogelijk maakt...).

Ook in dit geval beschikt de rechtbank over een ruime beoordelingsvrijheid en zal zij de machtiging slechts verlenen indien deze in het belang van het gezin is. De wetgever heeft immers bewust het systeem van een automatische vervanging van de ene echtgenoot door de andere niet aanvaard(147).

3. OMVANG VAN DE MACHTIGING

47. De machtiging bedoeld in artikel 1420 is specifiek en slaat slechts op die handelingen waarvoor de vereiste toestemming werd gegeven. Aldus zou een echtgenoot bijv. geen toestemming kunnen bekomen om „een handelszaak” te verkrijgen: de machtiging kan alleen betrekking hebben op de verkrijging van een handelszaak waarvan de waarde en de prijs voldoende gekend zijn.

De machtiging van artikel 1420 verschilt van de indeplaatsstelling van artikel 220 § 2 waarbij een echtgenoot in bepaalde omstandigheden alle bevoegdheden van de andere in diens naam kan uitoefenen, alsook van de overdracht van bestuursbevoegdheid van artikel 1426 (zie verder). In deze artikelen gaat het immers om een gerechtelijk mandaat, zodat de handelingen die in het kader van dit mandaat gesteld worden alleen het vermogen van de echtgenoot wiens bevoegdheden werden overgedragen verbinden. Bij een handeling gesteld met rechterlijke machtiging op grond van artikel 1420 verbindt de alleen-handelende echtgenoot in principe de drie vermogens(148). Prof. Raucent(148bis) meent evenwel dat deze regel niet door de wet is bepaald; dit betekent dat een schuld niet gemeenschappelijk is buiten hetgeen bij artikel 1408 is bepaald, noch op het eigen vermogen van de andere echtgenoot verhaalbaar wanneer artikel 1414 toepassing vindt. Maar meestal zal evenwel de overeenstemming met het belang van het gemeenschappelijk vermogen uit de machtiging

(145) *Verslag Subcommissie*, blz. 170-171.

(146) *Verslag Subcommissie*, blz. 170.

(147) *Verslag Subcommissie*, blz. 172.

(148) *Verslag Hambye*, blz. 62.

(148bis) *Les régimes matrimoniaux*, blz. 244.

zelf blijken, waardoor de schuld volkomen gemeenschappelijk zal zijn. De uitzondering van artikel 1414, 3 (beroepsschulden) lijkt mij ook te kunnen gelden in geval van machtiging.

4. PROCEDURE

48. Voor het verlenen van deze machtiging is de rechtbank van eerste aanleg van de laatste echtelijke verblijfplaats bevoegd (*Ger.W. art. 628, 2° nieuw*). De procedure wordt bij verzoekschrift ingeleid en geschiedt volgens de bijzondere bepalingen van Hoofdstuk X bis *Ger.W.*

Kenmerkend voor deze bijzondere procedure zijn o.m. de verplichte oproeping van partijen om persoonlijk in raadkamer te verschijnen (*art. 1253 quater Ger.W.*), de verplichte uitspraak binnen 15 dagen (*art. 1253 quater Ger.W.*) van de beslissing die uitvoerbaar is bij voorraad (*art. 1253 quater b Ger.W.*); de echtgenoten (*art. 1253 quater b Ger.W.*) en de advocaat (*art. 1030 Ger.W.*) worden hiervan in kennis gesteld.

Verzet of beroep is mogelijk binnen een maand (*art. 1253 quater d Ger.W.*), maar wijziging of intrekking kan ook op elk ogenblik door ieder van de echtgenoten worden aangevraagd, eveneens bij verzoekschrift (*art. 1253 quater e Ger.W.*) zonder dat hiervoor „veranderde omstandigheden” worden geeist.

AFDELING 3

PREVENTIEF VERBOD (ART. 1421)

1. BEGRIIP

49. Op grond van artikel 1421 kan de vrederechter, op verzoek van een echtgenoot, de andere echtgenoot verbieden een bepaalde bestuurshandeling te verrichten of deze van de naleving van bepaalde voorwaarden afhankelijk stellen.

2. TOEPASSINGSGEBIED

50. De beveiligingsmaatregel van artikel 1421 heeft een ruim toepassingsgebied en slaat op alle bestuurshandelingen m.b.t. het gemeenschappelijk vermogen, onverschillig of deze voor de behoeften van de huishouding of naar aanleiding van de beroepsuitoefening worden verricht (149). Zij heeft uiteraard vooral zin voor handelingen die door een echtgenoot alleen kunnen worden verricht, hetzij op grond van het prin-

(149) *Verslag Hambye.*

cipe van het gelijktijdig bestuur (art. 1416, 1417, 2e lid, 1418, 2e en 1419 2e lid) hetzij bij toepassing van een exclusieve bestuursbevoegdheid (art. 217, 218, 1417 1e lid).

Het preventief verbod van artikel 1421 kan echter ook nuttig zijn voor bepaalde handelingen die in principe de toestemming van beiden vereisen, meer bepaald voor de handelingen vermeld in artikel 1418, 2 (150). Indien een echtgenoot een dergelijke handeling alleen gesteld heeft, zonder toestemming of zelfs bij weigering van toestemming door de andere (bv. alleen een schenking aan beiden heeft aanvaard), kan zij door de rechtbank slechts vernietigd worden bij bewijs van benadeling (art. 1422, 1°).

Benadeling zal niet steeds aanwezig zijn, bijv. indien een echtgenoot alleen de prijs van een onroerend goed heeft ontvangen en dit bedrag op een gemeenschappelijke rekening heeft gestort. Indien echter blijkt dat een echtgenoot voornemens is een bepaalde bestuurshandeling alleen te verrichten en indien het gevaar niet denkbeeldig is dat deze handeling nadelig is voor de andere echtgenoot (bijv. indien zijn persoonlijk vermogen hierdoor eveneens zou kunnen worden aangesproken) of schade aan de belangen van het gezin kan berokkenen, kan de handeling preventief worden verboden, zodat een eventuele overtreding van het verbod zonder meer, d.w.z. zonder bewijs van benadeling van de andere echtgenoot, kan worden nietigverklaard (art. 1422, 2°).

3. AARD VAN DE MAATREGEL

51. Artikel 1421 is essentieel een preventieve maatregel. Het werd ingevoerd om te beletten dat een echtgenoot een bestuurshandeling zou stellen die de andere echtgenoot nadeel kan berokkenen of de belangen van het gezin kan schaden.

De vrederechter heeft een ruime appreciatiebevoegdheid, zowel bij de beoordeling van het mogelijke „nadeel” of de „schade” als bij de vraag of een bestuursverbod al dan niet opportuun is.

Hij dient daarbij een bepaalde bestuurshandeling niet zonder meer te verbieden, maar kan ze onder bepaalde voorwaarden toelaten (art. 1421 tweede lid) (150bis). Aldus zou hij bv. de vervreemding van een ge-

(150) In die zin ook RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 244, die hiervoor een argument haalt uit art. 1253 sexes Ger. W. waar sprake is van verbod tot vervreemding of hypotheekvestiging op grond van artikel 1421 — beide handelingen vereisen de toestemming van de twee echtgenoten (art. 1418); anders: VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, blz. 297.

(150bis) Hier rijst dan opnieuw de vraag of de vrederechter aldus voor handelingen die onder het gezamenlijk bestuur vallen voorwaardelijke machtiging kan geven: dit zou in strijd kunnen zijn met de bevoegdheden van de Rechtbank van eerste aanleg overeenkomstig artikel 1420.

meenschappelijk goed kunnen toestaan op voorwaarde dat hiervoor een bepaalde prijs wordt verkregen (bij toepassing van artikel 1416), slechts de aankoop van een eenvoudige kantooruitrusting toestaan (art. 1417), de gebruikelijke geschenken tot een bepaalde waarde beperken (art. 1419, tweede lid), enz ... Ook kan hij slechts een tijdelijk verbod of een tijdelijke machtiging uitvaardigen.

De maatregel van artikel 1421 vertoont een zekere overeenkomst met de dringende en voorlopige maatregelen van artikel 223, waarbij ook bestuursbeperkingen kunnen worden opgelegd. Beide maatregelen zijn ter kennisneming aan de vrederechter opgedragen, zodat het in de praktijk zal voorkomen dat zij samen worden aangevraagd. Er zijn evenwel ook verschillen⁽¹⁵¹⁾, nl. in de voorwaarden en in de sanctie.

Artikel 1421 vereist noch grof plichtsverzuim noch ernstig verstoorde verstandhouding (hoewel men kan veronderstellen dat het verzoekschrift niet wordt neergelegd wanneer de verstandhouding niet ernstig verstoord is).

Alleen het verbod tot vervreemding van roerende goederen op grond van artikel 223 wordt blijkbaar gesanctioneerd door artikel 507 Sw.⁽¹⁵²⁾

Ten slotte is de vernietigbaarheid wegens niet eerbiediging van het verbod op grond van artikel 223 onvoorwaardelijk, terwijl artikel 1422, verwijzend naar artikel 1421, het bewijs van een wettig belang vereist (zie verder).

4. PROCEDURE

52. Voor deze procedure is de vrederechter bevoegd. Aanvankelijk werd geopteerd voor de bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg omwille van de hoogdringendheid, maar naderhand werd toch beslist ook deze aangelegenheid ter kennisneming aan de vrederechter op te dragen daar ook deze voor maatregelen op grond van artikel 223, die zekere overeenkomsten vertonen, bevoegd is⁽¹⁵³⁾. Bevoegd is de vrederechter van de laatste echtelijke verblijfplaats (Ger.W. art. 628, 2° nieuw). De procedure wordt ingeleid bij schriftelijk of mondeling verzoek en verloopt volledig volgens de regels van Hoofdstuk X bis Ger.W. Bij toepassing van artikel 1421 kan een vervreemdings-, een hypotheckerings- of een verpandingsverbod worden opgelegd. De publiciteitsmaatregelen,

(151) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, blz. 298.

(152) Artikel 507 S.W. verwijst ook enkel naar de oude artikelen 221 en 224 B.W.

(153) *Verslag Hambye*, blz. 62.

toepasselijk in het kader van de dringende en voorlopige maatregelen, kunnen ook hier aangewend worden, nl. de kantmelding (154) van de beschikking of zelfs van het verzoek tot verbod van vervreemding of hypotheekering van onroerende goederen en het preventieve verzet in handen van de andere echtgenoot of van derden (1253 sexes tot 1253 octies Ger.W.).

Ook het verbod tot het verrichten van een bepaalde bestuurshandeling kan op elk ogenblik op verzoek van elke echtgenoot worden ingetrokken of gewijzigd (art. 1253 quater, e Ger.W.).

AFDELING 4

NIETIGVERKLARING (ART. 1422-1423)

1. PRINCIPE EN HISTORIEK

53. Onregelmatig of met bedrieglijk opzet verrichte bestuurshandelingen kunnen in bepaalde omstandigheden worden vernietigd. Deze vordering dient in principe binnen het jaar nadat de bewuste handeling de echtgenoot ter kennis is gekomen te worden ingesteld.

Tijdens de voorbereidende werken is uitvoerig gediscussieerd over de vraag of en hoe onregelmatig verrichte handelingen zouden kunnen worden gesanctioneerd (155). Aanvankelijk werd gedacht aan een systeem waarbij deze handelingen zowel tot nietigverklaring als tot schadevergoeding tijdens het stelsel aanleiding zouden kunnen geven (156). Nadien werden deze twee sancties in afzonderlijk artikelen geregeld; de nietigheid was mogelijk indien een handeling werd gesteld in strijd met een rechterlijk verbod, met bedrieglijke benadeling van de rechten van de andere echtgenoot of met overtreding van de bestuursregeling in verband met het gemeenschappelijk vermogen (157). De Senaatscommissie heeft deze omstandigheden nader gepreciseerd en heeft het toepassingsgebied van de vordering tot nietigverklaring enigszins ingekrompen (158).

(154) WERDEFROY, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht en de hypotheekwet*, T.Not., 1977, blz. 71 brengt kritiek op de vervanging van de formaliteit van de overschrijving door een formaliteit van kantmelding i.g.v. rechterlijk vervreemdingsverbod. Kantmelding geschiedt inderdaad bij de laatst-overgeschreven titel, die evenwel meer dan 30 jaar oud kan zijn (en dus niet voorkomt op een dertigjarige hypothecaire staat) en die soms onbestaand is in hoofde van de echtgenoot (bijv. in geval van verkrijging door erfenis).

(155) De voorafgaande keuze tussen de nietigheid en de onmogelijkheid tot tegenwerking, werd tijdens de parlementaire voorbereiding reeds gedaan bij de bespreking van artikel 224 B.W.

(156) *Verslag Subcommissie*, blz. 184-185.

(157) *Verslag Subcommissie*, blz. 187.

(158) *Verslag Hambye*, blz. 62-65.

2. AARD VAN DE NIETIGHEID

54. De nietigheid van artikel 1421 is *relatief*. Dit betekent dat zij alleen door de echtgenoot die de handeling niet gesteld heeft kan worden aangevraagd. De andere echtgenoot, noch derden, zelfs indien zij te goeder trouw zijn, kunnen deze vordering instellen. Aanvankelijk werd deze mogelijkheid zelfs niet voorzien voor de erfgenamen van de benadeelde echtgenoot, daar men deze vordering beschouwde als een strikt persoonlijk recht, gesteund op een bestuursfout van de andere echtgenoot (159). Naderhand werd op deze beslissing teruggekomen, teneinde een ongelijkheid te voorkomen die erin bestaat dat de benadeelde echtgenoot wel nietigverklaring zou kunnen vorderen tegen de erfgenamen van de andere, maar de erfgenamen niet tegen de echtgenoot die hun rechtsvoorganger benadeeld heeft (160). Om deze reden werd aan de erfgenamen het recht verleend om nietigverklaring te vorderen indien de overleden echtgenoot dit niet gedaan heeft binnen de gestelde termijn (art. 1423; zie ook verder).

De onregelmatige bestuurshandeling kan door de benadeelde echtgenoot uitdrukkelijk of stilzwijgend worden bekrachtigd. De stilzwijgende bekrachtiging blijkt o.m. uit de vrijwillige uitvoering van de betwiste handeling of uit een handeling die met een latere vordering tot nietigverklaring onverenigbaar is (161).

Het bewijs van een eventuele bekrachtiging dient door de andere echtgenoot te worden geleverd indien de nietigheidsvordering toch wordt ingesteld.

De nietigheid van artikel 1422 is ook *facultatief*. Dit blijkt duidelijk uit de tekst zelf van dit artikel („de rechtbank kan...”) alsook uit de voorbereidende werken. Aanvankelijk werd door de Subcommissie gesuggered dat de nietigverklaring niet uitgesproken zou worden indien de contracterende derde te goeder trouw is (162). De Senaatscommissie heeft daaren-egen ondubbelzinnig gesteld dat de rechtbank een zo ruim mogelijke beoordelingsbevoegdheid dient te hebben om de nietigverklaring al dan niet uit te spreken. Hierbij moet rekening worden gehouden met alle in het geding zijnde belangen: die van het gezin (vgl. art. 1415, derde lid) of van de echtgenoot-eiser en de belangen van derden. Ook werd gesteld dat het niet logisch zou zijn een beoordelingsbevoegdheid te verlenen aan de rechtbank voor de rechterlijke machtiging tot het alleen verrichten van

(159) *Verslag Subcommissie*, blz. 194.

(160) *Verslag Subcommissie*, blz. 194.

(161) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 255.

(162) *Verslag Subcommissie*, blz. 185.

bepaalde handelingen (art. 1420), en deze bevoegdheid te weigeren in geval van nietigverklaring (163). Het facultatieve karakter van de nietigheid van artikel 1422 werd ook in de Kamercommissie uitdrukkelijk bevestigd (164).

De nietigverklaring zelf geldt *erga omnes* (165).

3. RECHTEN VAN DERDEN

55. De rechten van derden zijn ongetwijfeld belangrijke elementen bij de beoordeling van de vraag of de nietigverklaring zal worden uitgesproken. De uitdrukking „onverminderd de rechten van de te goeder trouw zijnde derden” betekent echter geenszins dat de nietigheid niet mag worden uitgesproken indien derden te goeder trouw bij de bewuste bestuurshandeling betrokken zijn geweest (166). Hun rechten kunnen op andere wijze worden gevrijwaard, bv. door de toekenning van een schadevergoeding op grond van het gemeen recht of van artikel 1120, indien de contracterende echtgenoot zich voor de andere sterk had gemaakt (167).

Alleen derden te goeder trouw worden beschermd. De goede trouw dient daarbij door de derde zelf te worden bewezen (art. 1422 *in fine*). Derden die met echtgenoten contracteren dienen immers de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen en worden geacht op de hoogte te zijn van de wettelijke bestuursregeling. Zij dienen dus inlichtingen in te winnen over het huwelijksvermogensstelsel van de echtgenoten en er zich van te verzekeren dat de handeling betrekking heeft op het eigen vermogen (art. 1425) of op de beroepsbezigheden van de echtgenoot met wie zij willen contracteren (168). Om het vermoeden van kwade trouw te weerleggen moet de derde aantonen dat hij, ondanks de redelijke voorzorgsmaatregelen die hij genomen heeft, gehandeld heeft zonder te weten dat de andere echtgenoot bij de betwiste handeling betrokken moest worden (169). Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien geen openbaarheid aan een rechter-

(163) *Verslag Subcommissie*, blz. 65.

(164) *Verslag Baert*, blz. 15.

(165) *Verslag Baert*, blz. 15.; in die zin ook RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 253. Anders evenwel: VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, blz. 287.

(166) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept leçons...* blz. 70, meent evenwel dat de nietigheid de rechten van derden te goeder trouw niet kan aantasten en dat ze bijgevolg niet tegen hun kan worden ingeroepen. Zie ook verder over de weerslag op de vordering tot nietigverklaring van de bewezen goede trouw van derden.

(167) *Verslag Hambye*, blz. 63.

(168) *Verslag Hambye*, blz. 63.

(169) *Verslag Subcommissie*, blz. 65.

lijk vervreemdingsverbod voor roerende goederen (op grond van artikel 1421) werd gegeven(170). Dit leidt tot de bedenking dat het vermoeden van kwade trouw slechts uitzonderlijk kan worden weerlegd(171). Wellicht kan ten voordele van derden als bewijs van goede trouw niet alleen de dwaling in rechte maar ook de dwaling in feite worden aanvaard(172).

4. VERVALTERMIJN

56.Een vervaltermijn van één jaar werd in artikel 1423 ingelast, teneinde de onzekerheid over een eventuele nietigverklaring van een bepaalde handeling niet te lang te laten duren(173). Deze termijn werd ook lang genoeg geacht om verzoening — of bekrachtiging — mogelijk te maken en om te beletten dat een echtgenoot onmiddellijk een vordering dient in te stellen om zijn rechten te vrijwaren(174).

Deze termijn is een echte vervaltermijn, zodat de vordering niet meer ontvankelijk is indien deze na het verstrijken van de termijn wordt ingeleid. De termijn kan geschorst noch gestuit worden(175).

Voor de echtgenoot begint deze termijn te lopen vanaf de dag na de dag waarop de handeling hem „ter kennis is gekomen”. Dit is uiteraard een feitenkwestie, die bij betwisting door de rechtbank beslecht dient te worden. Het bewijs van de datum van kennisgeving die van belang is voor het inroepen van het verval, dient uiteraard te worden geleverd door de echtgenoot die zich op het verval beroept.

De termijn van één jaar is niet steeds de ultieme termijn. Artikel 1423, eerste lid, bepaalt uitdrukkelijk dat de vordering tot nietigverklaring niet meer mag worden ingesteld na de definitieve vereffening van het stelsel. In de praktijk zal het immers vaak voorkomen dat een echtgenoot tijdens een vereffeningsprocedure verneemt dat bepaalde bestuurshandelingen onregelmatig werden gesteld. Hij kan zijn vordering slechts instellen tot het ogenblik van de definitieve vereffening, ook al is de termijn van één jaar nog niet verstreken. Het ogenblik van de definitieve vereffening werd door de Senaatscommissie verkozen boven de termijn van één jaar na het

(170) *Verslag Hambye*, blz. 65.

(171) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux, blz. 287, die meent dat het vermoeden van kwade trouw terecht werd ingevoerd omdat het meestal beantwoordt aan de sociale werkelijkheid.

(172) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept Leçons...*, blz. 70.

(173) *Verslag Hambye*, blz. 65.

(174) *Verslag Subcommissie*, blz. 193.

(175) *Verslag Hambye*, blz. 65. De Subcommissie had een verjaringstermijn voorgesteld (*Verslag blz. 195*).

ogenblik van de ontbinding (176), omdat de ontbinding na echtscheiding of scheiding van tafel en bed tussen de echtgenoten retroactief optreedt en omdat de termijn van één jaar vaak verstreken is vooraleer een echtscheidingsprocedure definitief beslecht is (177).

Voor de erfgenamen bestaat een zelfde vervaltermijn van één jaar. Deze begint te lopen vanaf de dag van het overlijden van de echtgenoot. De erfgenamen beschikken echter over deze nieuwe termijn indien het overlijden van hun rechtsvoorganger niet plaatsgreep vóór het verstrijken van de oorspronkelijke termijn of vóór de definitieve vereffening van diens huwelijksstelsel.

5. TOEPASSINGSGEBIED

57. De handelingen die kunnen worden nietigverklaard, worden in artikel 1422 limitatief opgesomd. In andere gevallen is geen nietigverklaring mogelijk tenzij bij toepassing van art. 224. Volgens Professor Vieujean dient de lijst wel te worden aangevuld, m.n. tot handelingen van inmenging door de ene echtgenoot in het bestuur van de andere over zijn eigen goederen of over zijn professionele goederen: de nietigverklaring sanctioneert volgens hem ook de handelingen gesteld in strijd met de regels van het alleenbestuur (178). Anderzijds meent Professor Raucent dat enkel de in artikel 1422 opgesomde handelingen die eigendomsoverdragend zijn of door machtsafwending zijn gesteld worden vernietigd; hij sluit de vordering tot nietigverklaring uit voor handelingen die enkel verbintenissen doen ontstaan, omdat voor deze handelingen de sanctie in de passiefregeling te vinden is (art. 1407) (179): dit komt erg redelijk voor maar de vraag is of dat onderscheid ook door de wetgever is ingezien — ik meen van niet (180).

Artikel 1422 voorziet drie reeksen handelingen, waarvan de voorwaarden enigszins verschillend zijn. Handelingen kunnen worden nietigverklaard omdat ze:

- door één echtgenoot alleen werden gesteld in strijd met de wettelijke regeling van het gezamenlijk bestuur (art. 1422, 1);
- een gerechtelijk verbod of voorwaarde hebben overtreden (art. 1422, 2);

(176) *Verslag Hambye*, blz. 193.

(177) *Verslag Hambye*, blz. 63.

(178) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, blz. 277 en 279.

(179) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 253.

(180) Ter vgl. de kritiek van Vieujean, blz. 282.

— gesteld werden met bedrieglijke benadeling van de andere echtgenoot (art. 1422, 3).

a. *De overtreding van de regel dat bepaalde handelingen de toestemming van beide echtgenoten vereisen valt onder de bepaling van artikel 1422, 1*

58. Kunnen aldus nietigverklaard worden indien zij door één echtgenoot alleen werden verricht:

- de bestuurshandeling in verband met het gezamenlijk uitgeoefend beroep die geen daad van zuiver beheer is (overtreding van artikel 1417, tweede lid);
- de vervreemding, hypothekering of bezwaring met zakelijke rechten van een voor hypotheek vatbaar goed (art. 1418, 1, a);
- de verkrijging, overdracht of inpandgeving van een handelszaak of bedrijf (art. 1418, 1, b);
- de sluiting, opzegging of hernieuwing van een huurovereenkomst voor langer dan negen jaar of het toestaan van een handelshuur of pachtovereenkomst (art. 1418, 1, c);
- schenking onder levenden tenzij indien het gaat om een gift, vrijgesteld van inbreng, of om een schenking aan de „langstlevende” (art. 1419).

Voor de nietigverklaring van deze handelingen volstaat het dat de eiser een wettig belang kan aantonen, een benadeling is niet vereist. Het wettig belang is iets anders dan het door artikel 17 Ger. W. vereist belang (181). Volgens verslaggever Hambye is een wettig belang aanwezig wanneer een materieel of een moreel belang geschonden werd (182). Professor Raucent vermeldt zelfs als wettig belang de vernedering wegens miskenning van de gelijkwaardigheid van de mede-echtgenoot (183). Volgens Professor Vieujean moet de echtgenoot-eiser bewijzen dat hij een wettige reden had om zijn toestemming tot de eenzijdig-verrichte handeling te weigeren (184). Zulks betekent echter niet dat de rechter die oordeelt dat hij machtiging had verleend om de betwiste handeling te stellen, indien de

(181) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*. Blz. 283.

(182) Verklaring in de Senaat, *Parl. Hand.*, Senaat, 1975-76, 27 april 1976, blz. 1913; zie ook PIRSON, R., *Uiteenzetting gehouden op 26 november 1976 voor de Groep voor uitwisseling van ervaringen op juridisch gebied*, Interbankendienst, Brussel (1977), blz. 20/3; RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *sept leçons...* blz. 70.

(183) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 252.

(184) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*. in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, blz. 284.

echtgenoot-verweerder erom gevraagd had op grond van artikel 1420, de vernietiging moet weigeren: hij moet ook rekening houden met de omstandigheden waarin de toestemming van de mede-echtgenoot werd gevraagd en geweigerd, en met de omstandigheden waarin de handeling toch werd gesteld.

De echtgenoten moeten inderdaad het spel van het gezamenlijk bestuur eerlijk spelen en de rechter moet de miskennis van de regels sanctioneren binnen redelijke perken.

Kunnen ook nietigverklaard worden indien zij door één echtgenoot alleen gesteld werden:

- de overdracht of in pandgeving van een hypothecaire schuldvordering (art. 1418, 2, a);
- de inontvangstneming van de prijs van een vervreemd onroerend goed of van de terugbetaling van een hypothecaire schuldvordering, alsook de opheffing van een hypothecaire inschrijving (art. 1418, 2, a, b);
- de aanvaarding of verwerping van een legaat of schenking indien bedongen is dat de goederen gemeenschappelijk zullen zijn (art. 1418, 2, c);
- een lening (art. 1418, 2, d);
- een aankoop of lening op afbetaling alsook een persoonlijke lening op afbetaling indien deze niet noodzakelijk is voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen (art. 1418, 2, e).

In deze gevallen volstaat het wettig belang niet: de eisende echtgenoot dient bovendien een benadeling te bewijzen. Benadeling veronderstelt een materiële (185), d.w.z. een effectief vergoedbare schade: het gaat dus niet om benadeling in de technische betekenis van het woord (186).

Benadeling zal meestal aanwezig zijn indien de ontvangen prijs of het geschonkene verdwenen is, de schuldvordering in waarde is verminderd of de waarborg ervan teloor is gegaan (187).

b. De overtreding van een rechterlijk verbod of een rechterlijke voorwaarde wordt met nietigheid gesanctioneerd op grond van artikel 1422, 2

59. Bedoeld worden de preventieve maatregelen op grond van artikel 1421 (zie hoger), die m.b.t. elke bestuursdaad over het gemeenschappe-

(185) RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept leçons* ... blz. 182.

(186) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*. Recyclage Jeune Barreau, blz. 285.

(187) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 252.

lijk vermogen kunnen uitgevaardigd worden, ongeacht de bestuursvorm die hiervoor is bepaald (gelijktijdig, uitsluitend of gezamenlijk bestuur), alsook de bestuursbeperkingen van artikel 1426 (zie verder), die op het bestuur zowel van het gemeenschappelijk als van het persoonlijk vermogen van toepassing zijn.

Bij overtreding van een rechterlijk verbod of een rechterlijke voorwaarde volstaat het dat de echtgenoot een wettig belang aantoonst. Benadeling dient niet te worden bewezen. Het wettig belang zal meestal blijken uit het feit dat het verbod werd bekomen (188), behoudens gewijzigde omstandigheden.

c. Handelingen gesteld met bedrieglijke benadeling van een echtgenoot kunnen worden nietigverklaard op grond van artikel 1422, 3

60. Deze categorie heeft een residuair karakter en bevat alle gevallen van bedrog die niet in de twee vorige leden worden behandeld (189). Zij is evenwel meer dan een toepassing van de regel „*fraus omnia corrumpit*” en slaat op alle gevallen waar een echtgenoot, zelfs wanneer hij binnen de perken van zijn objectieve bestuursbevoegdheid handelt, de belangen van het gezin miskent. De auteurs verwijzen terecht naar de onder het oude recht aanvaarde beperkingen die aan de bevoegdheden van de man werden gesteld (190). Deze beperkingen gelden thans voor beide echtgenoten.

De echtgenoot-eiser dient een dubbel bewijs te leveren: het verrichten van een handeling (materieel element) en de opzet om te handelen in strijd met de belangen van het gezin, ten gunste van anderen of gewoon zonder aanwijsbaar voordeel (intentioneel element) (191).

De nietigheid wordt enkel uitgesproken indien de derde medeplichtig is (192). Diens kwade trouw wordt vermoed (193), maar bewijst het intentioneel element in hoofde van de handelende echtgenoot niet (194).

(188) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux, Recyclage Jeune Barreau, blz. 284.

(189) *Verslag Hambye*, blz. 186.

(190) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 250; VIEUJEAN, E., o.c. blz. 299 met verwijzing naar de studie van Professor Vieujean die de theorie onder de oude wetgeving zeer duidelijk uiteengezet heeft in *R.C.J.B.*, 1964, blz. 111 tot 143 onder de titel: „La sauvegarde des intérêts familiaux par l'épouse commune en biens”.

(191) Zie ook BAETEMAN, G., DELVA, W., en CASMAN, H., *Overzicht van rechtspraak* (1961-1971), *Huwelijksvermogensrecht, T.P.R.*, 1972, blz. 488 nr. 101 e.v.; RENAULD, J., *Les régimes matrimoniaux*, nr. 614.

(192) *Verslag Hambye*, blz. 64.

(193) Artikel 1422 *in fine*.

(194) Vgl. PIRSON, R., *Uiteenzetting gehouden op 26 nov. 1976 voor de groep voor uitwisseling van ervaringen op juridisch gebied*, Interbankendienst, Brussel (1977), blz. 20/3.

6. PROCEDURE

61. De vordering tot nietigverklaring dient ingesteld te worden bij de rechtbank van eerste aanleg van de laatste echtelijke verblijfplaats (art. 628, 2° Ger.W. nieuw).

Daar rechten van derden in het gedrang kunnen komen en deze in het geding kunnen worden betrokken of vrijwillig tussenkomen, is de bijzondere procedure inzake echtelijke moeilijkheden niet van toepassing. Het gemeen recht inzake procedure op dagvaarding dient te worden nageleefd.

AFDELING 5

VERGOEDING

62. Bepaalde bestuurshandelingen kunnen schade berokkenen aan het gemeenschappelijk vermogen of aan het persoonlijk vermogen van de andere echtgenoot.

Over de mogelijkheid een vordering tot schadevergoeding in te stellen werd uitvoerig gediscussieerd tijdens de parlementaire voorbereiding (195).

De Senaatscommissie (196) was van oordeel dat de benadeling door het gemeenschappelijk vermogen wordt geleden en dat de vergoeding ter gelegenheid van de vereffening moet worden verrekend (art. 1433). De schadevergoeding kan op grond van deze bepaling verschuldigd zijn ongeacht of de nietigverklaring werd gevraagd of verkregen. Schuld, schade en oorzakelijk verband moeten evenwel steeds worden bewezen. Ongetwijfeld heeft de wetgever de *uitkering* van de vergoeding ten voordele van het gemeenschappelijk vermogen uitgesteld tot op het ogenblik van de vereffening.

Hiermee is evenwel niet duidelijk of de vergoeding dan wel kan worden *gevraagd* tijdens het stelsel, noch of de vergoeding ten voordele van het gemeenschappelijk vermogen persoonlijke vergoeding ten voordele van de echtgenoot uitsluit.

Wat het tijdstip betreft waarop de vergoeding kan worden gevraagd, lijkt het logisch de vordering ontvankelijk te verklaren ook vóór de ontbinding, ofwel ter gelegenheid van de vordering tot nietigverklaring, ofwel later, omdat de schade best op dat ogenblik wordt vastgesteld (197). Alleen de

(195) *Verslag Subcommissie*, blz. 182-185 en 188-193.

(196) *Verslag Hambye*, blz. 64.

(197) In die zin ook RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 256.

uitkering van het aldus door de rechter vastgesteld bedrag wordt dan opgeschorst.

De mogelijkheid voor de echtgenoot die kan bewijzen ook persoonlijk, nl. op zijn eigen vermogen, schade te hebben ondervonden van de door de andere echtgenoot gestelde handeling die voor nietigheid vatbaar is, mag m.i. niet worden ontkend: het gaat louter om de toepassing van het gemeen recht(198). Evenmin is schadevergoeding lastens de medeplichtige-derde uitgesloten.

AFDELING 6

ONTNEMING VAN BESTUURSBEVOEGDHEDEN

1. PRINCIPE EN HISTORIEK

63. De bestuursbevoegdheid van een echtgenoot kan bij rechterlijke beslissing geheel of gedeeltelijk worden ontnomen, indien deze ongeschikt is om de bevoegdheden uit te oefenen of zijn bevoegdheden niet uitoefent in overeenstemming met het doel waarvoor ze hem verleend werden, nl. het belang van het gezin.

Het artikel 1426 heeft slechts tijdens de besprekingen in de Senaatscommissie zijn huidig, uitgebreid toepassingsgebied verkregen. In het voorstel van de Subcommissie was artikel 1426 alleen van toepassing op het bestuur van het eigen vermogen en dan nog alleen indien een echtgenoot de inkomsten uit eigen goederen verkwistte of liet tenietgaan(199). Voor andere hypothesen van wanbeheer of bestuursongeschiktheid werden de bepalingen uit het primair stelsel (meer bepaald artikel 220) en het door de Subcommissie voorgestelde artikel 1419 (indeplaatsstelling van de echtgenoot-beheerder door de andere(200)) voldoende geacht. De Senaatscommissie kon dit standpunt niet aanvaarden daar het op een totaal andere bestuursregeling was gestoeld, met name de regeling van het residuair bestuur van de man(201). De Senaatscommissie heeft de hypothesen van de artikelen 1419 en 1426, die respectievelijk betrekking hadden op het bestuur van het gemeenschappelijk en van het eigen vermogen, tot één artikel samengesmolten(202) en de toepassingsvoorwaarden verruimd.

(198) Anders: RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept Leçons...*, blz. 71 die evenwel verwijst naar het *Verslag Hambye*, blz. 64 waaruit de onmogelijkheid van persoonlijke schadevergoeding m.i. niet blijkt.

(199) *Verslag Subcommissie*, blz. 205.

(200) *Verslag Subcommissie*, blz. 176-180.

(201) *Verslag Hambye*, blz. 67.

(202) *Verslag Hambye*, blz. 67. Hiermee is evenwel de toepassing van artikel 1426 op de echtgenoten die van goederen gescheiden zijn uitgesloten.

2. TOEPASSINGSVOORWAARDEN

64. Artikel 1426 is zonder onderscheid van toepassing op het bestuur van het *gemeenschappelijk* en van het *eigen vermogen*. Het tenietgaan van het eigen vermogen heeft immers nadelige gevolgen voor het gemeenschappelijk vermogen dat hiervan de inkomsten int.

De maatregelen van artikel 1426 kunnen aangevraagd worden zowel bij bestuursongeschiktheid als bij gedragingen van een echtgenoot die de belangen van het gezin in gevaar brengen. Deze voorwaarden dienen niet cumulatief te zijn vervuld.

Het begrip „*ongeschiktheid in het bestuur*” heeft een ruime draagwijdte: het slaat zowel op het verleden (nl. bewezen wanbestuur) als op de toekomst (nl. gevaar voor wanbestuur)(203). Met dit begrip worden alle omstandigheden bedoeld waardoor een echtgenoot de hem toegekende bestuursbevoegdheden niet behoorlijk kan uitoefenen om fysische of psychische redenen. Voorbeelden: afwezigheid in ruime zin, bepaalde handicaps die invloed hebben op een behoorlijk vermogensbestuur, ouderdom, onervarenheid, alcoholisme, geestesziekte of geestesstoornis, lage intelligentie, enz... Van schuld is hierbij geen sprake (in tegenstelling tot het grof plichtsverzuim in artikel 223), daar artikel 1426 niet tot doel heeft een echtgenoot te „straffen”, maar slechts de belangen van het gemeenschappelijk en van het persoonlijk vermogen wil beveiligen.

De *belangen van het gezin* kunnen door tal van handelingen in gevaar worden gebracht, zoals bv. verkwisting of het doen tenietgaan van de eigen inkomsten. Deze gedragingen werden aanvankelijk als enige toepassingsvoorwaarden gesteld maar fungeren thans gewoon als voorbeeld(204).

Andere voorbeelden: een nonchalant omspringen met goederen van het gemeenschappelijk vermogen, onzorgvuldigheid bij de naleving van verbintenissen tegenover derden, enz... Eén ongelukkig optreden is evenwel niet voldoende: er is ook een zekere herhaling vereist(205).

3. AARD VAN DE MAATREGEL

65. Artikel 1426 heeft tot doel het bestuur in het wettelijk stelsel beter te doen functioneren door de bestuursbevoegdheden geheel of gedeeltelijk aan een echtgenoot te ontnemen en ze aan een andere persoon op te

(203) *Verslag Baert*, blz. 16; in die zin ook, RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz 246.

(204) *Verslag Hambye*, blz. 67.

(205) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 246; RENARD, C., *Le régime légal: la gestion*, in *Sept leçons*... blz. 69.

dragen. In tegenstelling tot de gerechtelijke scheiding van goederen beoogt het dus in de eerste plaats het veilig behoud van het stelsel.

De rechter heeft een zeer ruime appreciatiebevoegdheid, zowel bij de beoordeling van de vraag of en in hoeverre de bestuursbevoegdheid aan een echtgenoot ontnomen wordt en aan wie ze dan wordt opgedragen.

Volgens Professor Vieujean moet de rechter zelfs bepalen hoe de overgedragen bevoegdheden moeten worden uitgeoefend en maatregelen treffen ter voorkoming van misbruiken (206). Het komt mij voor dat een en ander toch enkel kan geschieden door de omvang van de overdracht te bepalen; andere maatregelen kunnen alleen worden genomen indien de echtgenoot die het voorwerp van de maatregel is, erom vraagt.

Deze maatregel is in essentie veranderlijk, daar zij niet alleen kan opgeheven worden indien de reden waarop zij gegrond is komt te vervallen (art. 1426 § 1, 3), maar ook op elk ogenblik op verzoek van iedere echtgenoot kan worden veranderd of ingetrokken (Ger.W. art. 1253 *quater*, e).

4. OMVANG

a. Gehele of gedeeltelijke ontneming van bestuursbevoegdheid (art. 1426 § 1)

66. De rechtbank beslist soeverein in welke mate bestuursbevoegdheden aan een echtgenoot worden ontnomen. Zij kan alle bevoegdheden ontnemen, zodat een echtgenoot volledig onbevoegd wordt om een vermogen te besturen.

Zijn juridische positie is echter niet gelijk aan deze van een gerechtelijk onbekwaamverklaarde op grond van de artikelen 489 e.v. daar hij nog steeds zonder beperking bevoegdheden met een persoonlijk karakter kan uitoefenen (toestemming tot huwelijk geven, ouderlijk gezag uitoefenen, testament maken, politieke rechten uitoefenen, enz...)(207).

De rechtbank kan ook een gedeeltelijke intrekking van bevoegdheden bevelen, zoals bijv. alleen de bevoegdheden m.b.t. het bestuur over het gemeenschappelijk vermogen; alle bevoegdheden met uitsluiting van daden van zuiver beheer; alleen de daden van beschikking of van genot, enz...

Indien een echtgenoot daarentegen slechts een welbepaalde bestuurshandeling op het oog heeft, is artikel 1426 niet toepasselijk en dient beroep

(206) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, 1977, blz. 270.

(207) *Verslag Hambye*, blz. 68.

gedaan te worden op de maatregel van artikel 1421. Merken we evenwel op dat deze bepaling alleen van toepassing is op bestuurshandelingen m.b.t. het gemeenschappelijk vermogen, zodat voor individuele bestuursdaden m.b.t. het persoonlijk vermogen toch naar artikel 223 dient te worden gegrepen.

b. Opdracht van bestuursbevoegdheden aan de andere echtgenoot of een derde

67. Het essentiële van de maatregel van artikel 1426 bestaat erin dat de ontnomen bevoegdheden aan een andere persoon worden opgedragen, waarvan de rechtbank oordeelt dat deze de bevoegdheden behoorlijk zal kunnen uitoefenen. De andere echtgenoot is dus niet automatisch in de plaats gesteld van de ongeschikt-bevonden echtgenoot — dit in tegenstelling tot het gemeen recyt inzake onbekwaamverklaring waarbij de echtgenoot van de onbekwaamverkleerde van rechtswege diens voogd is (art. 506). De rechtbank is volledig vrij bij de keuze van de persoon die de bestuursbevoegdheden zal uitoefenen en kan deze opdragen aan een andere persoon, bv. een gerechtelijke raadsman, een voorlopige bewindvoerder(208), een verwant, enz...

Wanneer de ontnomen bevoegdheden aan de andere echtgenoot zijn opgedragen, verkrijgt deze laatste echter het recht niet om alle handelingen die het gezamenlijk optreden van de echtgenoten vereisen alleen te stellen: hij moet de machtiging van de rechtbank vragen op grond van de onmogelijkheid voor de echtgenoot wiens bevoegdheden hem werden ontnomen om zijn wil te kennen te geven (art. 1420)(209). De *overdracht aan de andere echtgenoot* heeft dus enkel zin voor de handelingen die onder het privaat bestuur vallen krachtens het primair stelsel of uit hoofde van de beroepsuitoefening. Overdracht van bevoegdheden die de andere echtgenoot reeds heeft krachtens het gelijktijdig bestuur, heeft voor deze echtgenoot vanzelfsprekend geen betekenis.

Aan een derde kunnen zowel bevoegdheden van het privaat en het gelijktijdig als van het gezamenlijk bestuur worden toevertrouwd.

De derde treedt dan op krachtens een gerechtelijk mandaat(210): zijn handelingen hebben dezelfde gevolgen, o.m. wat betreft de schuldrekening, als waren ze gesteld door de echtgenoot zelf.

(208) *Verslag Hambye*, blz. 67.

(209) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 247, ; VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Recyclage Jeune Barreau, 1977, blz. 270-272.

(210) Vgl. RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 247 die spreekt van indeplaatsstelling.

Opdracht van bestuursbevoegdheden in het kader van de beroepsuitoefening (privatief bestuur) kan in bepaalde omstandigheden beter aan een derde dan aan de andere echtgenoot worden toevertrouwd, maar de opdracht van gezamenlijk uit te oefenen bestuursbevoegdheden is veel kieser wegens de noodzakelijke inmenging in het privé gezinsleven van de echtgenoten (211).

Wanneer dit gebeurt wordt de vereiste toestemming inderdaad door de derde-gemandateerde aan de andere echtgenoot gegeven (212); dit biedt wel het voordeel het aantal tussenkomsten van de rechtbank te beperken tot één, met name voor het treffen van de maatregel alleen, terwijl de andere echtgenoot zich nog voor iedere afzonderlijke belangrijke handeling moet laten machtigen indien hem de bestuursbevoegdheden werden toevertrouwd.

Het komt mij voor dat de derde-gemachtigde ook de bevoegdheid krijgt om de nietigheid te vragen van handelingen door de andere echtgenoot gesteld in de gevallen in artikel 1422 bedoeld.

Handelingen die door de ongeschikt bevonden echtgenoot worden gesteld m.b.t. bevoegdheden die hem zijn ontnomen, kunnen nietigverklaard worden op grond van artikel 1422, 2°. De vordering tot nietigverklaring kan echter alleen door de andere echtgenoot worden ingesteld, ook al werden de bestuursbevoegdheden aan een derde toevertrouwd. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat ook de echtgenoot wiens bevoegdheden werden ontnomen de nietigheid zou kunnen vragen (213) — doch dit beantwoordt niet aan hetgeen artikel 1422 bepaalt (214).

5. PUBLICITEITSMAATREGELEN

68. Daar de ontneming en de opdracht van bestuursbevoegdheid voor derden belangrijke gevolgen hebben, o.m. omwille van het risico van nietigverklaring van de handelingen die zij gesteld hebben met de ongeschikt-bevonden echtgenoot, dienen deze van de gerechtelijke beslissingen terzaken op de hoogte te worden gesteld (215). Artikel 1426 § 2 tot

(211) Vgl. VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux, Recyclage Jeune Barreau, 1977, blz. 270-272.

(212) RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 267.

(213) *Verslag Hambye*, blz. 67; vgl. ook RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux*, blz. 267.

(214) In die zin ook TRAEST, G., CASMAN, H., en BOUCKAERT, F., *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, T.P.R., 1976, 920 nr. 128.

(215) VIEUJEAN, E., *Le régime légal: Passif et gestion*, in: La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux, Recyclage Jeune Barreau, 1977, blz. 269, voetnoot 110 merkt op dat ontneming van bevoegdheden zeker aan derden moet worden bekendgemaakt, maar dat uitbreiding van de bevoegdheden van de andere echtgenoot in mindere mate publiciteit vereist, omdat deze laatste altijd het vonnis kan voorleggen als bewijs van zijn bevoegdheid om een bepaalde handeling te verrichten.

4 voorziet in de volgende publiciteitsmaatregelen, die door toedoen van de griffier van de rechtbank die het vonnis gewezen heeft, worden nageleefd.

a. Randmelding in de huwelijksakte

69. Elke beslissing tot ontneming of opdracht van bestuursbevoegdheden dient te worden vermeld op de kant van de huwelijksakte door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar het huwelijk werd gesloten (art. 1426 § 2, eerste lid). Voor huwelijken in het buitenland dient de beslissing overgeschreven te worden in het register van de huwelijksakten van de burgerlijke stand van het eerste district van Brussel (art. 1426, 2, tweede lid).

b. Bijzondere publiciteit voor handelaars

70. Indien de bestuursbevoegdheid aan een handelaar ontnomen werd, dient de gerechtelijke beslissing te worden gemeld aan het centraal handelsregister dat voor de nodige publiciteit moet zorgen (art. 1426, § 3).

c. Publiciteit in het Belgisch Staatsblad

71. De beslissingen waarbij de bestuursbevoegdheden worden ontnomen dienen in het Staatsblad te worden opgenomen, zoals inzake onbekwaamverklaring. Artikel 1253 Ger.W. is van toepassing (art. 1426 § 4), zodat jaarlijkse overzichtstabellen verplicht zijn.

In andere publiciteitsmaatregelen (bv. overschrijving in het kantoor van de hypotheekbewaarder) wordt niet voorzien (216).

Het afschrift dat voor de publiciteit bestemd is dient niet alleen de identiteit van de ongeschikt-bevonden echtgenoot te vermelden maar ook de persoon aan wie de bevoegdheden zijn opgedragen en de omschrijving van de opgedragen bestuursbevoegdheden.

6. PROCEDURE

72. De rechtbank van eerste aanleg van de laatste echtelijke verblijfplaats (Ger.W. art. 628, 2° nieuw) is bevoegd. De procedure wordt ingeleid bij verzoekschrift en verloopt volledig volgens de bijzondere regels van Hoofdstuk X bis Ger.W.

(216) *Verslag Hambye*, blz. 68.